

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΙΣΜΟΣ*

Ο ΑΡΞΑΜΕΝΟΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

ΥΠΟ

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΖΑΦΕΙΡΗ

Μητροπολίτου Περιστερίου — Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

ΜΕΡΟΣ ΣΤ'.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

1. Μέθοδος καθ' ἑαυτήν. Τὰ κατ' ἀρχὴν ὁρισθέντα.

Ἡ μέθοδος, τὴν ὁποίαν ἔδει νὰ ἀκολουθήσῃ ὁ παρὼν Διάλογος ἐν τῇ πορείᾳ αὐτοῦ καθωρίσθη ὑπὸ τῆς Μικτῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς ἐκ Θεολόγων Προπαρασκευαστικῆς Τεχνικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν ἀπολύτῳ συσχετισμῷ πρὸς τὸν τελικὸν σκοπὸν, εἰς ὃν δέον νὰ ἀποβλέπῃ ὁ Θεολογικὸς Διάλογος. Δοθέντος δὲ ὅτι ὁ ἀπώτερος σκοπὸς τοῦ Διαλόγου, ὡς ὠρίσθη καὶ ἐλέχθη, εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τῆς πλήρους κοινωνίας μεταξὺ Ὁρθόδοξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἡ μέθοδος τὴν ὁποίαν καλεῖται νὰ ἀκολουθήσῃ οὗτος ὀφείλει νὰ περιλαμβάνῃ, συμφώνως πάντοτε πρὸς τὰ ἀποφασισθέντα τῆς Μικτῆς Προπαρασκευαστικῆς ἐκ Θεολόγων Τεχνικῆς Ἐπιτροπῆς, τὰ κάτωθι βασικὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα ἀντιγράφομεν αὐτολεξεῖ ἐκ τοῦ τελικοῦ κειμένου-πλαισίου τῆς ἐκθέσεως τῆς Μικτῆς Συντονιστικῆς Τεχνικῆς ἐκ Θεολόγων Ἐπιτροπῆς.

1. «Ὁ διάλογος δέον νὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰ ἐνοῦντα τὴν Ὁρθόδοξον καὶ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν στοιχεῖα¹. Τοῦτο οὐδόλως σημαίνει ὅτι εἶναι ἐπιθυμητὸν ἢ καὶ δυνατὸν νὰ ἀποφευχθοῦν τὰ διαιροῦντα εἰσέτι τὰς δύο Ἐκκλησίας προβλήματα. Σημαίνει μόνον, ὅτι ἡ ἐναρξίς τοῦ διαλόγου δέον νὰ γίνῃ ἐν πνεύματι θετικῷ καί, ἐν τοιούτῳ πνεύματι, νὰ ἀντιμετωπισθοῦν τὰ ἐκ τοῦ μακράινου χωρισμοῦ συσσωρευθέντα προβλήματα.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 459 τοῦ προηγουμένου τεύχους.

1. Ἴδὲ κατωτέρω (ΣΤ', 5, ὑποσ. 1).

2. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν θεολογικῶν προβλημάτων, ἅτινα ὑφίστανται μεταξύ Ὁρθοδόξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, δέον νὰ ληφθοῦν ὑπ' ὄψιν καὶ αἱ πλεον πρόσφατοι ἐξελίξεις τόσον εἰς τὸν θεολογικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸν ἐκκλησιαστικὸν τομέα εἰς τὰς σχέσεις μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν. Ἡ ἱστορία τοῦ παρελθόντος δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἀγνοηθῇ, ἴσως δὲ καὶ δύναται ν' ἀποβῇ ὑποβοηθητικὴ τῆς θετικῆς πορείας τοῦ διαλόγου (π.χ. ἡ μελέτη τῆς Συνόδου τοῦ 879/80 μ.Χ.). Ἐπιβάλλεται ὅμως, ὅπως αἱ ἱστορικαὶ ἐξελίξεις τοῦ παρελθόντος τεθοῦν καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τόσον τῶν νεωτέρων θεολογικῶν ἐξελίξεων ὅσον καὶ τῆς προσφάτου ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ἐν τῇ Ρωμαιοκαθολικῇ καὶ τῇ Ὁρθοδόξῃ Ἐκκλησίᾳ.

3. Κατὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν ὑφισταμένων προβλημάτων δέον νὰ γίνηται διάκρισις μεταξύ τῶν διαφοροποιήσεων ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀνεκταὶ ὡς πρὸς τὴν κοινωνίαν ἐν τῇ Εὐχαριστίᾳ καὶ ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἀπαράδεκτοι καὶ ἀπαιτοῦν ὅπως ἐξευρεθῇ λύσις καὶ κοινὴ συμφωνία.

Ὑπάρχουν πλεῖστοι ὅσαι ἐξελίξεις ὀφειλόμεναι εἰς εἰδικὰς ἱστορικὰς συνθήκας ποὺ ἐπεκράτησαν εἴτε εἰς τὴν Ἀνατολὴν εἴτε εἰς τὴν Δύσιν μονομερῶς. Αἱ τοιαῦται ἐξελίξεις δὲν ἀποτελοῦν κατ' ἀνάγκην ἀποδεκτέα ἢ ἀπορρίψιμα σημεῖα παρ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, ἀλλ' οὔτε ὅμως δύνανται νὰ θεωρηθοῦν συλλήβδην καὶ ἄνευ περαιτέρω ἐξετάσεως ὡς ἀδιάφορα διὰ τὴν κοινωνίαν ἐν τῇ Θεῇ Εὐχαριστίᾳ στοιχεῖα. Εἶναι ἀπαραίτητον, συνεπῶς, ὅπως ἐν ἐκάστῃ ἰδιαιτέρᾳ περιπτώσει ἀναζητῶνται τὰ κριτήρια, διὰ τῶν ὁποίων θὰ κριθοῦν εἴτε ὡς ἀνεκταὶ εἴτε ὡς ἀπαράδεκτοι αἱ ἐπὶ μέρους συντελεσθεῖσαι διαφοροποιήσεις τόσον ἐν τῇ Ρωμαιοκαθολικῇ ὅσον καὶ ἐν τῇ Ὁρθοδόξῃ Ἐκκλησίᾳ.

4. Κρίνεται σκόπιμον, ὅπως κατὰ τὸν διάλογον ληφθῇ σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν καὶ χρησιμοποιηθῇ πλήρως ἡ γενομένη κατὰ καιροὺς ἐργασία διαφόρων μικτῶν ἐκ Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ Ὁρθοδόξων θεολόγων ὁμάδων μελέτης.

5. Ὁ διάλογος τῆς ἀγάπης δέον νὰ συνοδεύη συνεχῶς τὸν θεολογικὸν διάλογον ὥστε νὰ ὑποβοηθῇ ἡ λύσις τῶν δυσχερειῶν καὶ νὰ ἐνισχύηται ἡ καλλιέργεια τῶν ἀδελφικῶν σχέσεων μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν τόσον ἐπὶ τοῦ τοπικοῦ ὅσον καὶ τοῦ γενικωτέρου πεδίου, ἀναθεωρουμένων δυσαρέστων καταστάσεων, ὡς ἐπὶ παραδείγματι τῆς «Οὐνίας», τοῦ προσηλυτισμοῦ κ.τ.τ. Γενικῶς, ὁ θεολογικὸς διάλογος δύναται νὰ εἶναι καρποφόρος μόνον ἐν ἀτμοσφαίρᾳ ἀγάπης, ταπεινοφροσύνης καὶ προσευχῆς.

6. Ὑπὸ τὸ φῶς τοῦτο, τὰ διαφοροποιούντα τὰς Ἐκκλησίας ἡμῶν σημεῖα δύνανται καὶ ὀφείλουν νὰ ἀντιμετωπισθοῦν διὰ νέου τρόπου. Ἐλπίζεται, ὅτι τοιοῦτοτρόπως τὰ ἐμπόδια ταῦτα θὰ ὑπερπηδηθοῦν βαθμιαίως, θὰ καταστῇ δὲ δυνατόν νὰ καταργηθοῦν διαδοχικῶς τὰ συγκεκριμένα ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα παρεμβάλλονται εἰς τὴν ἐπανέναρξιν τῆς κοινῆς ζωῆς μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν».

2. Βάσις τῶν Θεολογικῶν συζητήσεων.

Ὡς ἐλέχθη ἤδη ἄνωτέρω, ἡ Μικτὴ Θεολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπεφάσισεν, ὅπως ὁ Διάλογος ἀρχίσῃ ἐκ τῶν ἐνούντων καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν διαφοροποιούντων τὴν Ὁρθόδοξον καὶ τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν στοιχείων, χωρὶς βεβαίως νὰ «σημαίνῃ» τοῦτο «ὅτι εἶναι ἐπιθυμητὸν ἢ καὶ δυνατόν νὰ ἀποφευχθοῦν τὰ διαιροῦντα τὰς δύο Ἐκκλησίας προβλήματα»¹. Εἰς τὴν ἐνθαρρυντικὴν ταύτην ἀπόφασιν ἤχθησαν τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς πρῶτον μὲν ὑπὸ τοῦ ἔργου τῆς Τεχνικῆς ἐκ Θεολόγων Τεχνικῆς Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ δεύτερον ὑπὸ τῶν ὅσων ἀπεφασίσθησαν καὶ ἤδη δημοσίᾳ ἐξηγγέλησαν πρὸς ὁλόκληρον τὸν κόσμον ἐκ τοῦ ἱστορικοῦ Φαναρίου κατὰ τὴν ἐκεῖ ἐπίσκεψιν τῆς Α.Α. τοῦ Πάπα Παύλου-Ἰωάννου τοῦ Β' τὸν παρελθόντα Νοέμβριον (1979).

Ἐν τούτοις τόσον ὑπὸ τῆς Προπαρασκευαστικῆς ἐκ Θεολόγων Τεχνικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τοῦ κοινοῦ κειμένου-πλαίσιου, ὅσον καὶ ὑπὸ τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς δὲν καθωρίσθη ἐπακριβῶς ἡ βάσις ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ εἶναι δυνατόν νὰ στηριχθῇ ὁ Διάλογος, προκειμένου νὰ εἶναι ἐφικτὸς καὶ ἀποτελεσματικὸς. Βεβαίως τὸ κείμενον-πλαῖσιον τῆς Τεχνικῆς ἐκ Θεολόγων Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς ὁμιλεῖ περὶ τῆς διεξαγωγῆς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς πλήρους κοινωνίας καὶ καθορίζει ὡς βάσιν «τὸ κοινὸν βίωμα καὶ τὴν κοινὴν παράδοσιν τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας»². Οὐ μὴν ἀλλὰ τὸ κείμενον τοῦτο δὲν καθορίζει τὰ χρονικὰ πλαίσια ἐντὸς τῶν ὁποίων ἐκτείνεται ἢ δέον νὰ ἐκτείνηται ἢ περὶ ἧς ὁμιλεῖ ἀρχαία Ἐκκλησία. Ἀναγινώσκων τις τὸ κείμενον-πλαῖσιον τῆς Τεχνικῆς ἐκ Θεολόγων Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς εὐλόγως διερωτᾶται, ἐὰν καὶ κατὰ πόσον πρόκειται εἰδικῶς περὶ τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας τῶν ὀκτῶ πρώτων αἰώνων ἢ γενικώτερον καὶ περὶ τῆς μετασχηματικῆς Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας ἡ χρονικὴ ἀρχαιότης θὰ αὐξομοιωθῇ ἀναλόγως τῶν περιστάσεων καὶ τῶν ἐκάστοτε ἀναζητούμενων θεολογικῶν ἐρεισμάτων πρὸς ἐξήγησιν καὶ κατοχύρωσιν-πατερικὴν κυρίως — ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς θεολογικῆς θέσεως, εἴτε ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐν γένει ἢ καὶ λειτουργικῆς πράξεως τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης διαλεγομένης Ἐκκλησίας³.

1. Ἰδὲ Μέρος Η', "Ἐκθεσις τῆς Μικτῆς Συντονιστικῆς Ὁμάδος, 2, 1.

2. Ἰδὲ Μέρος Η', "Ἐκθεσις τῆς Μικτῆς Συντονιστικῆς Ὁμάδος, 1.

3. Τοῦτο καθίσταται ἔτι πολυπλοκώτερον ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἡ τὴν 6ην Ἰουλίου 1973 γενομένη ἐπίσημος διακήρυξις τοῦ Βατικανοῦ, καθ' ἣν «περιέχονται μὲν βασικά στοιχεῖα εἰς ὅλας τὰς χριστιανικὰς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ ὁ Καθολικισμὸς εἶναι ἡ μόνη ἀληθὴς Ἐκκλησία καὶ ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ ἀμφισβητήσῃ τὸ ἀλάθητον τοῦ Πάπα» (Ἰδὲ Β ἢ μ α 6.7.1973, σ. 8).

Ἐὰν ἐξετάσῃ τις τὰ στάδια ἐξελίξεων, διὰ τῶν ὁποίων διήλθε τὸ κείμενον-πλαίσιον τῆς Προπαρασκευαστικῆς Τεχνικῆς ἐκ Θεολόγων Ἐπιτροπῆς, εὐκόλως θὰ ἀρχῇ εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὑπὸ τὸν ὄρον «ἀρχαία Ἐκκλησία» τοῦ ἐν λόγῳ κειμένου δὲν πρέπει νὰ νοηθῇ ἡ προσχισματικὴ «Μία καὶ ἀδιαίρετος Ἐκκλησία», ὡς θὰ ἡδύνατό τις νὰ ἰσχυρισθῇ ἐκ πρώτης ὄψεως, ἀλλ' ἡ μετασχισματικὴ Ἐκκλησία ὑπὸ τὴν ὁποίαν βεβαίως δύναται νὰ συμπεριληφθῇ καὶ ἡ πρώτη. Τοῦτο σαφῶς προκύπτει ἐκ τῆς διαγραφῆς τῆς λέξεως «ἀδιδιάρετος», ἥτις προσδιώριζε τὴν χρονικὴν διάστασιν, τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ δώσωμεν εἰς τὴν ἔκφρασιν «ἀρχαία Ἐκκλησία», λέξεως ἥτις ἀνεγινώσκετο ἐν τῷ κειμένῳ τῆς πρώτης καὶ δευτέρας Συσκέψεως τῆς Διορθοδόξου Τεχνικῆς ἐκ Θεολόγων Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς¹.

Τὸ ὅλον θέμα δὲν εἶναι ἀπλοῦν, ὡς ἐκ πρώτης ὄψεως νομίζεται, ἀλλὰ λίαν λεπτὸν καὶ σοβαρόν, καθ' ὅτι διὰ τῆς διατυπώσεως ταύτης οἱ Ὁρθόδοξοι καθόριζον τὰ ἀληθῆ καὶ ἀμετακίνητα ἱστοριοδογματικὰ καὶ κανονικολεितουργικὰ πλαίσια καὶ κριτήρια, τὰ ὁποῖα εἶναι ἢ ἐὰν δὲν εἶναι θὰ ἡδύναντο ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει νὰ εἶναι κοινῶς ἀποδεκτὰ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, καὶ βάσει τῶν ὁποίων θὰ διεξήγετο ὁ Θεολογικὸς Διάλογος, θὰ ἐμελετῶντο εἰς βάθος καὶ πλάτος τὰ ἐνοῦντα καὶ διαφοροποιοῦντα τὰς δύο Ἐκκλησίας

1. Οὕτως ἐν τῷ κειμένῳ τῆς πρώτης Συσκέψεως τῆς Διορθοδόξου Τεχνικῆς ἐκ Θεολόγων Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς, γενομένης ἐν τῷ ἐν Σαμπεζῷ κέντρῳ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου (21-25 Ἰουνίου 1977), ἀναγινώσκουμεν: «Σκοπὸς τοῦ Διαλόγου μεταξὺ Ρωμαιοκαθολικῆς καὶ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τῆς πλήρους ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων, ἥτις ἐνότης θὰ εὕρῃ τὴν ἔκφρασιν αὐτῆς ἐν τῇ κοινῇ καὶ κοινῇ τελείᾳ τῆς Θείας Εὐχαριστίας βάσει τοῦ κοινοῦ βιώματος καὶ τῆς κοινῆς παραδόσεως τῆς ἀρχαίας ἀδιαίρετον Ἐκκλησίας» (Ἰδὲ Πορίσματα τῆς Α' Συσκέψεως τῆς Διορθοδόξου Τεχνικῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὸν Διάλογον μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, σ. 2). Ἡ αὕτη Θεολογικὴ θέσις ἐπαναλαμβάνεται αὐτολεξεῖ καὶ ἐν τῷ κειμένῳ τῆς Β' Συσκέψεως τῆς Διορθοδόξου Τεχνικῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὸν Διάλογον μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας (πρβλ. σ. 1). Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἔκφρασις ἡλλοιωθῇ ἐν τῷ κειμένῳ τῆς Γ' Συσκέψεως (1978) προτάσει τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ παρὰ τὰς ζωηρὰς καὶ βασικὰς ἀντιδράσεις καὶ ἀντιρρήσεις τῆς πλειοψηφίας τῶν Ὁρθοδόξων. Τὸ ἀναφυὲν πρόβλημα πρὸ στιγμῆν, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐκόπασε διὰ τῆς ῥητῆς διαβεβαιώσεως, τὴν ὁποίαν ἔδωσαν εἰς τὴν Διορθόδοξον Προπαρασκευαστικὴν Ἐπιτροπὴν τὰ μέλη τῆς Συντονιστικῆς Ὁρθοδόξου Ἐπιτροπῆς. Ἡ τελευταία ὑπεσχέθη εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Διορθοδόξου Τεχνικῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὸν Διάλογον μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ὅτι θὰ συζητήσῃ τὸ θέμα μετὰ τῆς ἀντιστοίχου Ρωμαιοκαθολικῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῆς συναντήσεως ταύτης θὰ τὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ὁρθοδόξων, τοῦτο δὲ πρὶν ἢ ληφθῇ ὀριστικὴ ἀπόφασις ἐπὶ τοῦ ὡς ἂν θέματος. Δυστυχῶς ἡ προβλεφθεῖσα ὑπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς συνέλευσις τῆς Ὀλομελείας τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ὁρθοδόξων διαδικασία οὐδέποτε ἔλαβε χώραν, διότι οὐδέποτε συνεκλήθη αὕτη.

στοιχεῖα καὶ θὰ ἐγίνετο ἡ προσήκουσα ἀξιοποίησις τῶν ἱστορικῶν ἐξελιξέων τοῦ βεβαρυμένου παρελθόντος ὑπὸ τὸ φῶς τόσον τῶν νεωτέρων θεολογικῶν ἐξελιξέων ὅσον καὶ τῆς προσφάτου ἐκκλησιαστικῆς πράξεως ἐν τῇ Ρωμαιοκαθολικῇ καὶ τῇ Ὁρθοδόξῃ Ἐκκλησίᾳ.

Ἡ ἀπουσία τῶν κριτηρίων τούτων δὲν θὰ διευκολύνῃ ποσῶς τὴν συζήτησιν τῶν δύο διαλεγομένων μερῶν, συζήτησιν ἡ ὁποία βεβαίως εἰς ὀρισμένα σημεῖα ὀλίγόν τι θὰ διαφέρει ἀπὸ τὰς θεολογικὰς συζητήσεις, τὰς ὁποίας οἱ Ὁρθόδοξοι διεξαγάγουσι μετὰ τῶν Προτεσταντῶν, μὴ ἀποδεχομένων ὡς κοινὴν βάσιν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀδαιρέτου Ἐκκλησίας τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Οἱ Ὁρθόδοξοι θὰ ἐμμένωσι ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας τῶν ὀκτὼ πρώτων αἰώνων, ἥτις ἀρκεῖ νὰ καταδείξῃ τὸ ἀληθὲς τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ὀρθοπραξίας τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν ὀντολογικὴν αὐτῆς σύμπτωσιν πρὸς τὴν Μίαν, Ἀγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν ἀδιαίρετον Ἐκκλησίαν. Ἀντιθέτως οἱ Ρωμαιοκαθολικοί, κακαλούμενοι νὰ ὑπεραμυνθῶσι τῶν μετὰ τὸ Σχίσμα θεσπισθέντων ὑπ' αὐτῶν δογμάτων καὶ μὴ εὐρίσκοντες πρὸς τοῦτο ἐρείσματα εἰς τὴν κοινὴν διδασκαλίαν τῆς πρώτης, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, χιλιετηρίδος, θὰ εὐρεθῶσιν, ὡς ἄλλωστε καὶ ἐν τῷ παρελθόντι εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ διευρύνωσι τὴν βάσιν ταύτην χρονικῶς καὶ πρὸς τοὺς μετέπειτα αἰῶνας. Φοβοῦμαι πολὺ, ὅτι ὁ μὴ καθορισμός, ἔστω καὶ ἐκ τῶν ὑστέρων κοινῆς βάσεως ὡς πρὸς τὸ τί νοεῖται ἐκατέρωθεν ὑπὸ τὸν ὅρον «ἀρχαία Ἐκκλησία» θὰ δημιουργήσῃ μεγάλας δυσκολίας εἰς τὰς θεολογικὰς συζητήσεις καὶ γενικώτερον εἰς τὴν πορείαν τοῦ Διαλόγου, καὶ θὰ προκαλέσῃ ἀναμφιβόλως δυσανασχετήσεις μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν δύο Ἐπιτροπῶν καὶ πιθανώτατα θὰ γίνῃ πρόξενος δημιουργίας ἐκουσίων ἢ ἀκουσίων ὑποψιῶν διὰ προκατάληψιν, φανατισμόν, ἀναχρονισμόν, ἀνευθυνότητα καὶ ἔλλειψιν πνεύματος συνεργασίας καὶ καλῆς διαθέσεως δι' ὅσα τυχὸν μέλη θὰ ἐμμένωσιν ἀπαρεγκλίτως ἐπὶ τῶν ἰδίων αὐτῶν θέσεων.

Λέγοντες ταῦτα οὐδόλως θέλομεν νὰ προδικάσωμεν τὴν ἔκβασιν τοῦ Διαλόγου. Ἄλλ' ἀπλῶς καὶ μόνον, ἐπειδὴ ζωηρώτατα ἐνδιαφερόμεθα διὰ μίαν καλὴν πορείαν καὶ ἔκβασιν τούτου, ὑπογραμμίζομεν ἐνταῦθα τοὺς ἐνδεχομένους τούτους κινδύνους καὶ τὰς συμπληγὰδας πέτρας, δι' ὧν ἀσφαλῶς θὰ κληθῇ νὰ διέλθῃ ὁ μεταξὺ Ὁρθοδόξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας Θεολογικὸς Διάλογος, ὅστις, ἐὰν τυχὸν δὲν κατορθώσῃ νὰ παρακάμψῃ τοὺς ὡς ἄνω κινδύνους, δὲν ἀποκλείεται νὰ ὀδηγηθῇ εἰς θεολογικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν ἀδιέξοδον, τοῦθ' ὅπερ ἀπευχόμεθα, ἢ, ἐὰν τοῦτο ἀποφευχθῇ, νὰ λάβῃ τὴν μορφήν ἐνὸς καθαροῦ μονολόγου μεταξὺ δύο ἀντιθέτων συνομιλητῶν, ἐννοεῖται πρὸς μεγάλην καὶ πάλιν λύπην καὶ μεγάλην ἀπογοήτευσιν πάντων τῶν Χριστιανῶν.

Ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν πάντα τὰ ἀνωτέρω ἐνδεχόμενα καὶ ἐνδιαφε-

ρόμενοι ειλικρινῶς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Διαλόγου, ἥτις δὲν θὰ εἶναι ἐπιτυχία μόνον τῶν διαλεγομένων μερῶν, ἀλλ' ὁλοκλήρου τῆς Χριστιανοσύνης, ἐμμένονεν σταθερῶς ἐπὶ τῆς ἀναγκαιότητος τοῦ καθορισμοῦ τοῦ Λόγματος τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ὡς κοινῆς θεμελιακῆς καὶ ἀμετακινήτου βάσεως πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐπανενώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁ ἀναγκαῖος κατὰ πάντα καθορισμὸς οὗτος θὰ συμβάλῃ πρὸς τούτοις καὶ εἰς τὸ ἔργον τῆς καθόλου οἰκουμενικῆς κινήσεως διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῆς Branshe Theory, καθ' ἣν ἐκάστη τῶν ὑπαρχουσῶν σήμερον πολλῶν Ἐκκλησιῶν κατέχει μεγαλύτερον ἢ μικρότερον μόνον τμήμα τῆς ἀποκεκαλυμμένης ἀληθείας εἰς τρόπον ὥστε οἰαδῆτις ἐξ αὐτῶν νὰ μὴ δύναται ἢ καὶ νὰ μὴ δικαιούται ἀκόμη νὰ θεωρῇ ἐαυτὴν ὡς τὸν γνήσιον καὶ μοναδικὸν καὶ πλήρη φορέα τῆς ἀληθοῦς ἀρχεγόνου Ἐκκλησίας.

Ὅ,τι δὲν ἐγένετο ἐν τῷ παρελθόντι ὑπὸ τῆς Τεχνικῆς ἐκ Θεολόγων Τεχνικῆς Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς, ὡς ἐπίσης καὶ ὑπὸ τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου Ἐπιτροπῆς, δύναται κάλλιστα τοῦτο νὰ γίνῃ τῶρα, εἰς τρόπον ὥστε νὰ διασφαλισθῇ, ἅπαξ καὶ διὰ παντὸς καὶ κατὰ τὸ μέτρον πάντοτε τοῦ δυνατοῦ, ἡ ὁμαλὴ διεξαγωγὴ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου.

Οἱ ἀμέσως ὑπεύθυνοι τοῦ διμεροῦς τούτου Θεολογικοῦ Διαλόγου καλοῦνται νὰ σκεφθῶσιν ὠριμώτερον καὶ ἀντικειμενικώτερον ἐπὶ τῆς ὡς ἄνω ἐπιτακτικῆς Θεολογικῆς καὶ ἅμα οἰκουμενικῆς ἀναγκαιότητος καὶ νὰ ἀξιολογήσωσι καλύτερον — πρὸς τοῖς ἄλλοις — τὴν πρὸς τὸν Σεβ. Καρδινάλιον J. Willebrands τὴν 23ην Νοεμβρίου 1973, ἐν Φαναρίῳ, γενομένην διακήρυξιν τῆς Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Δημητρίου τοῦ Α', εἰπόντος ἐπὶ λέξει τὰ ἐξῆς ἀξιοπρόσεκτα: «...ἅπασαι αἱ ἐφεξῆς παγκαθολικαὶ καὶ πανορθόδοξοι συναντήσεις, διάλογοι καὶ διαβουλεύσεις, ἔσονται ἐπὶ τῶν ἀκολουθῶν θεμελιωδῶν βάσεων: α) Ἡ ὑπεράτατη αὐθεντία τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας κεῖται ἐπὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, β) οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν τῶν ἐπισκόπων ἐν τῇ Καθολικῇ ταύτῃ Ἐκκλησίᾳ κέκτηται ἐξουσίαν ἢ δικαίωμα ἢ κανονικῶς ὑπαγορευόμενον δίκαιον ἐφ' οἰασδήτινος ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας ἄνευ τῆς τοῦ ἐτέρου οἰκείας κανονικῆς βουλήσεως καὶ συγκαταθέσεως...»¹.

Ἄλλωστε ὁ καθορισμὸς τῶν τοιούτων βάσεων θὰ θέσῃ τέλος εἰς τὴν γνωστὴν θέσιν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀποφαινομένης ὅτι ἔχει δικαίωμα νὰ ἀναπτύσῃ τὰ δόγματα, θέσιν τὴν ὅποیان ἄρδην ἀπέρριψε καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ μακρὰν πάσης ἀκρότητας πρὸς τοὺς Λατίνους κινούμενος καὶ προσκείμενος εἰς αὐτοὺς λατινίζων Μητροπολίτης Νικαίας Βησσαρίων, ὅστις ρητῶς καὶ ἀπεριφράστως, μὴ ἀναγνωρίσας τοιοῦτόν τι ἀποκλειστικὸν δικαίωμα εἰς τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν, ἐτόνισεν, ὅτι «ἡμεῖς

1. Ἐπίσκεψις, τ. IV (1973), ἀρ. 90, σ. 4.

δὲ ἀπὸ πάσης ἐκκλησίας τοῦτο ἀφαιροῦμεν, πολλῶ γε μᾶλλον ἀπὸ τῆς ρωμαϊκῆς ἐκκλησίας τοῦτο ἀφαιροῦμεν», καθ' ὅσον αὕτη οὐδόλως ὑπέρκειται, ἀλλ' ἀντιθέτως «ἤττον ἰσχύει οἰκουμενικῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς καθόλου ἐκκλησίας»¹. Τονίζοντες τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ καθορισμοῦ τοιαύτης κοινῆς βάσεως ἐκατέρωθεν οὐδὲν ἕτερον πράττομεν εἰ μὴ μόνον ἐπαναλαμβάνομεν πρὸς τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς ἀδελφοὺς ὅτι ἐπανειλημμένως λέγομεν εἰς τὰς μετὰ τῶν Προτεστάντων ἡμῶν συνάξεις, ὅτι δηλαδὴ δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν μόνον καὶ ἐφ' ὅσον αἱ δύο διαλεγόμεναι πλευραὶ θὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πρὸ τοῦ *H'* αἰῶνος κοινὴν πίστιν τῆς μιᾶς, ἀγίας, καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, ὡς αὕτη ἐβιώθη καὶ διευτυπώθη ὑπὸ τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὡς καὶ ὑπὸ τῶν κοινῶς ἀποδεκτῶν γενομένων θεμελιωδῶν διδασκαλιῶν τῶν Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, οἵτινες εἶναι αὐθεντικοὶ φορεῖς καὶ ἐρμηνευταὶ τῆς τε ἀνατολικῆς καὶ δυτικῆς κοινῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Ἐκτὸς αὐτῆς τῆς κοινῆς πίστεως καὶ ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως, τ.ἔ. ἐκτὸς τῆς ἀποκεκαλυμμένης ἀληθείας οὐδεμία ἔννοσις εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ, δεδομένου ὅτι ἐκτὸς αὐτῆς ὑπάρχει ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διχογνωμία καὶ διαίρεσις, ἐκ τῶν δεσμῶν τῶν ὁποίων ἀπελευθεροῦται ὁ ἄνθρωπος μόνον διὰ τῆς γνώσεως τῆς ἀντικειμενικῆς ἀληθείας (Ἰωάν. 8,32), τὴν ὁποίαν οἱ Πατέρες καὶ οἱ Διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἐπίσης καὶ αὐταὶ αὗται αἱ Οἰκουμενικαὶ Σύνοδοι, οὐδέποτε διανοήθησαν νὰ θυσιάσωσι, προκειμένου νὰ ἐξασφαλισθῇ, διὰ παντὸς τρόπου καὶ μέσου, ἡ ἐνότης τῆς Χριστιανοσύνης.

3. Τὰ ἐπὶ μέρους τῆς ὁρισθείσης μεθόδου ἐπὶ τὸ πρακτικώτερον.

Ἡ ἐκλογή Προεδρείου καὶ Ὑποεπιτροπῶν.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ὡς ἄνω μνημονευθείσης μεθόδου, ἡ ὅσον τὸ δυνατόν καλυτέρα εἰς βάθος καὶ πλάτος καὶ ἀντικειμενικωτέρα μελέτη τῶν καθορισθέντων πρὸς ἔρευναν θεμάτων, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ εὐχερέστερος καὶ ἀποδοτικώτερος συντονισμὸς τῶν ἐργασιῶν τόσον ἐκατέρας τῶν Ἀντιπροσωπειῶν, συνερχομένης κεχωρισμένως, ὅσον καὶ τῶν δύο ὁμοῦ συνερχομένων ὠδήγησαν, ὡς ἦτο εὐνόητον, εἰς τὴν ἐκλογὴν, εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἐνὸς Προέδρου καὶ Γραμματέως, ἀντιστοίχως, πρὸς συμπροεδρεῖαν καὶ συγγραμματοεῖαν, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς τὸν ἀπαρτισμὸν Μικτῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τριῶν διὰ τὰ ἐφ' ἐξῆς τοῦ Διαλόγου Ὑποεπιτροπῶν.

Ἐκάστη τῶν τριῶν Ὑποεπιτροπῶν ἔχει τὸν ἴδιον αὐτῆς Προεδρεύοντα καὶ Γραμματεύοντα καὶ εἶναι ἐπιφορτισμένη μετὰ τὴν μελέτην ἐνὸς ἐκ τῶν ὁρι-

1. Mansi J.D., *Sacrorum Conciliorum Nova et Amplissima Collectio*, XXXI, 1020.

σθέντων αὐτῇ πρὸς ἔρευναν θεμάτων. Ἀποτελεῖται ἐξ ὀκτὼ μελῶν ἐκ τῶν ὁποίων τέσσαρα εἶναι Ρωμαιοκαθολικὰ καὶ τέσσαρα Ὁρθόδοξα. Ταῦτα εἶναι¹:

Α' ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ι. Ὁ ρ ὀ δ ο ξ α Μ έ λ η

1. Θεοφιλ. Ἐπίσκοπος Σουμαδίας κ. Σάββας (Ἐκκλησία Σερβίας).
2. Ἐλλογ. Καθηγητῆς κ. Γεώργιος Γαλίτης (Ἐκκλησία Ἱεροσολύμων).
3. Αἰδес. Καθηγητῆς κ. Stefan Alexe (Ἐκκλησία Ρουμανίας).
4. Αἰδес. Καθηγητῆς κ. Νικόλαος Chivarov (Ἐκκλησία Βουλγαρίας).

ΙΙ. Ρ ω μ α ι ο κ α θ ο λ ι κ ᾶ Μ έ λ η.

1. Ἐξοχ. Ἀλφόνσος Nossol, Ἐπίσκοπος Ὀπόλε (Πολωνία).
2. Πανοσιολ. Ἑρνέστος Suttner, Καθηγητῆς (Τυβίγγη).
3. Σεβ. Μιχαήλ Maccarrone, Πρόεδρος τῆς Ποντιφικῆς Ἐπιτροπῆς Ἱστορικῶν Ἐπιστημῶν.
4. Πανος. Ἑρμανν J. Vogt, Καθηγητῆς.

Β' ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ι. Ὁ ρ ὀ δ ο ξ α Μ έ λ η

1. Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ὁρους Λιβάνου κ. Γεώργιος (Ἐκκλησία Ἀντιοχείας).
2. Ἐλλογ. Καθηγητῆς κ. Ἰωάννης Ζηζιούλας (Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον).
3. Αἰδεσιμ. Πρωθιερεὺς κ. Λίμπερυ Voronov (Ἐκκλησία Ρωσίας).
4. Αἰδес. Πρωτοπρεσβύτερος κ. Μάττι Sidoroff (Ἐκκλησία Φιλανδίας).

1. Ὁ γράφων τὰς γραμμὰς ταύτας ἐπανειλημμένως προϋτάθη ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Διορθοδόξου Ὁλομελείας, ὅπως δεχθῇ νὰ γίνῃ μέλος τόσοι τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς ὅσον καὶ μιᾶς τῶν Ὑποεπιτροπῶν. Διὰ λόγους ὅμως συνοδικῶν καθηκόντων καὶ ἀνειλημμένων ὑποχρεώσεων ἐν τῇ διευθύνσει τοῦ Διορθοδόξου Κέντρου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος δὲν ἀπεδέχθη τὰς ὡς ἄνω προτάσεις. Ὁ δεῦτερος ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἐλλογ. Καθηγητῆς κ. Μ έ γ α ς Φ α ρ ά ν τ ο ς ἐξελέγη μὲν μέλος τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς οὐχ ἔττον ὅμως ἀπεκλείσθη τῶν Ὑποεπιτροπῶν προτάσει τοῦ Προέδρου τῆς Διορθοδόξου Ἀντιπροσωπείας Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Αὐστραλίας κ. Σ τ υ λ ι α ν ο Ὡ. Πᾶν σχόλιον ἐπὶ τῆς πρωτοφανοῦς, ἀπαράδεκτου καὶ ἀνεπιτρέπτου δι' ἑνα Πρόεδρον Ὑποεπιτροπῆς ἐνεργείας ταύτης, γενομένης δημοσίᾳ ἐν τῇ Μικτῇ Θεολογικῇ Ἐπιτροπῇ, παρέλκει.

II. Ρωμαιοκαθολικά Μέλη

1. Πανος. Καθηγητής κ. Louis Bouyer.
2. Πανος. Καθηγητής κ. Jean M. R. Tillard.
3. Πανος. Καθηγητής κ. Μιχαήλ Arranz.
4. Πανος. κ. Ἰωάννης Corbon, Γραμματεὺς τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Συνελεύσεως τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν Πατριαρχῶν καὶ Ἐπισκόπων τοῦ Λιβάνου.

Γ' ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗ

I. Ὁρθόδοξα Μέλη

1. Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καρθαγένης κ. Παρθένιος (Ἐκκλησία Ἀλεξανδρείας).
2. Ἐλλογ. Καθηγητής κ. Στυλιανὸς Παπαδόπουλος (Ἐκκλησία Ἀλεξανδρείας).
3. Ἐλλογ. Καθηγητής κ. Stoyan Coschevitch (Ἐκκλησία Σερβίας).
4. Αἰδεσιμ. Καθηγητής κ. Παῦλος Ales (Ἐκκλησία Τσεχοσλοβακίας).

II. Ρωμαιοκαθολικά Μέλη

1. Πανος. Καθηγητής κ. Wacław Hryniewicz.
2. Πανος. Καθηγητής κ. André de Halleux.
3. Πανος. κ. Emmanuel Lanne.
4. Δρ. κ. Peri Vittorio.

Ταυτοχρόνως πρὸς τὸν σχηματισμὸν τῶν τριῶν Ὑποεπιτροπῶν ἐγένετο ὑπὸ τῆς Ὁλομελείας καὶ ὁ διορισμὸς τῶν μελῶν τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν Ἀντιπροσωπειῶν τῆς Ὁρθόδοξου καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὡς ἐκάστη Ὑποεπιτροπή, οὕτω καὶ ἡ Συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ ἔχει τὸν ἴδιον αὐτῆς Πρόεδρον καὶ Γραμματέα ἐντολοδόχους τῆς ὀλομελείας διὰ συμπροεδρεῖαν καὶ συγγραμματοεῖαν κατὰ τὰς κοινὰς αὐτῶν συνεδρίας. Εἰδικώτερον ἡ Μικτὴ Συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ ἀπηρτίσθη ἐκ τῶν κάτωθι μελῶν:

A'. Ὁρθόδοξα Μέλη

1. Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας κ. Στυλιανὸς (Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον)
2. Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Καρθαγένης κ. Παρθένιος (Ἐκκλησία Ἀλεξανδρείας).
3. Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Ὁρους Λιβάνου κ. Γεώργιος (Ἐκκλησία Ἀντιοχείας).

4. Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Vyborg κ. Κύριλλος (Ἐκκλησία Ρωσίας).
5. Ἐλλογ. Καθηγητῆς κ. Stoyan Coschevitch (Γραμματεὺς, Ἐκκλησία Σερβίας).
6. Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Βανάτου κ. Νικόλαος (Ἐκκλησία Ρουμανίας).
7. Ἐλλογ. Καθηγητῆς κ. Μέγας Φαράντος (Ἐκκλησία Ἑλλάδος).
8. Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Λουβλίνου κ. Συμεὼν (Ἐκκλησία Πολωνίας).

Β'. Ρωμαιοκαθολικὰ Μέλη.

1. Ἐξοχ. Ramon Torrella, Τιτουλάριος Ἐπίσκοπος, Ἀντιπρόεδρος τῆς Γραμματείας διὰ τὴν Ἑνότητα τῶν Χριστιανῶν (Ἰταλία).
2. Ἐξοχ. Mariano Magrassi, Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Μπάρι (Ἰταλία).
3. Πανοσιολ. Καθηγητῆς κ. Ernst Suttner (Τυβίγγη).
4. Πανοσιολ. Emmanuel Lanne (Μονὴ τῆς Chevetogne).
5. Πανος. Καθηγητῆς κ. Jean M. R. Tillard (Καναδᾶς).
6. Πανος. Καθηγητῆς Wacław Hryniewicz (Πολωνία).
7. Δρ. Peri Vittorio (Ἰταλία).
8. Πανος. Pierre Duprey (Γραμματεὺς, Ἰταλία).

*

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἐκλογῆς τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν Ὑποεπιτροπῶν. Ἀλλ' ἐπιτραπέϊω ἡμῖν νὰ ἀναφερθῶμεν δι' ὀλίγων καὶ εἰς τὸ θέμα τῆς ἐκλογῆς τῶν ἐκατέρωθεν Προέδρων διὰ τὴν Μικτὴν Θεολογικὴν Ἐπιτροπὴν.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι θέμα ἐκλογῆς Προέδρου διὰ τὴν Ἀντιπροσωπείαν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας οὐδὲ κἂν ἐτέθη. Τοῦτο δὲ διότι τόσοι ὁ Πρόεδρος αὐτῆς Σεβ. Καρδινάλιος Ἰωάννης Willebrands, Ἀρχιεπίσκοπος Οὐτρέχτης καὶ Πρόεδρος τῆς Γραμματείας διὰ τὴν Ἑνότητα τῶν Χριστιανῶν, ὅσον καὶ ὁ Γραμματεὺς Πανος. Πέτρος Duprey εἶχον ἤδη ὀρισθῇ ἐξ ὀφικίου ὑπὸ τῆς Ἀγίας Ἐδρας εἰς τὰς εὐθύναις ταύτας.

Ὅτι, ὅμως ἴσχυσε διὰ τὴν Ἀντιπροσωπείαν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας τοῦτο δὲν ἴσχυσε διὰ τὴν Ἀντιπροσωπείαν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἔνεκα τοῦ ἰδιαζόντος δημοκρατικοῦ συστήματος διοικήσεως αὐτῆς καὶ φυσικὰ συμφώνως καὶ πρὸς τὰ πανορθόδοξως ἐν προκειμένῳ ἀποφασισθέντα καὶ ἰσχύοντα, καθ' ἃ οἱ Πρόεδροι καὶ οἱ Γραμματεῖς τῶν Πανορθόδοξων Ἐπιτροπῶν ἢ ἐκλέγονται ὑπὸ τούτων, ἢ συνηθέστερον διὰ βοῆς καλοῦνται

εἰς τὰς εὐθύναις ταύτας. Τὸ θέμα ἐκλογῆς Προέδρου ἤγειρεν ἡ Ρωσικὴ Ἀντιπροσωπεία ἥδη πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου ἐν Πάτμῳ-Ρόδῳ δι' εἰδικῆς πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἐπιστολῆς τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας. Τὸ θέμα τῆς ἐκλογῆς Προέδρου ἐτέθη ἐν τῇ συνδριάσει τῆς Ὀλομελείας τῶν Ὁρθοδόξων ὑπὸ τοῦ ἐκπροσώπου αὐτῆς Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Βύμποργκ κ. Κυρίλλου, ὅστις πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς προτάσεώς του ἐπεκαλέσθη τὴν σχετικὴν ἀπόφασιν τῆς Δ' Πανορθοδόξου Διασκέψεως (1968), καθ' ἣν εἰς μὲν τὰς Πανορθοδόξους διασκέψεις *ex officio* προεδρεῖ ὁ Ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἰς δὲ τὰς λοιπὰς ἐπιτροπὰς ὁ Πρόεδρος ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας. Βάσει τῆς ὡς ἄνω πανορθοδόξου ἀποφάσεως ἐγένετο καὶ ἐν τῇ παρούσῃ περιπτώσει ἡ ἐκλογὴ Προέδρου καὶ Γραμματέως καὶ οὕτω Πρόεδρος τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς ἐξελέγη ὁμοφώνως ὁ Ἐκπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Αὐστραλίας κ. Στυλιανός, Γραμματεὺς δὲ αὐτῆς ὁ Καθηγητὴς κ. Stoyan Goschevitch, Ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σερβίας.

4. Μέθοδος ἐργασίας τῶν διαφόρων Ἐπιτροπῶν καὶ χρόνος συγκλήσεως αὐτῶν.

Ὁμιλοῦντες ἀνωτέρω περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν τριῶν Ὑποεπιτροπῶν εἵχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὑπογραμμίσωμεν, ὅτι ἐκάστη τούτων ἀνέλαβε νὰ μελετήσῃ ἐν ἑκ τῶν τριῶν θεμάτων, περὶ τῶν ὁποίων ἐγένετο ἐκτενὴς λόγος ἀνωτέρω.

Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον ὀφείλουσι νὰ ἐργασθῶσιν αἱ τρεῖς Ὑποεπιτροπαὶ καθωρίσθη ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Συνίσταται δὲ οὗτος εἰς τὴν ὑπὸ ἐκάστης Ὑποεπιτροπῆς προετοιμασίαν κεχωρισμένου κατ' ἀρχὰς καὶ εἶτα κοινοῦ *ad hoc* κειμένου ἐπὶ τοῦ θέματος, τὸ ὁποῖον θὰ ἔχῃ ἀναλάβει ἐκάστη νὰ μελετήσῃ. Τὸ κείμενον ἐκάστης Ὑποεπιτροπῆς θὰ ὑποβληθῇ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὰ μέλη τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς ἐκάστης ἀντιπροσωπείας πρὸς περαιτέρω ἐπεξεργασίαν¹. Ὅταν τοῦτο ἐγκριθῇ ὑπὸ τῶν

1. Σημειωτέον ἐναῦθα, ὅτι ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς δὲν ἀπεφασίσθη ἐὰν καὶ κατὰ πόσον τὰ κείμενα τῶν διαφόρων Ὑποεπιτροπῶν θὰ δύνανται νὰ δημοσιευθῶσιν πρὶν ἢ τύχῃσι τῆς ἐγκρίσεως τῆς Μικτῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς. Ὁ καθορισμὸς τοῦ σημείου τούτου ἐνέχει ἰδιαιτέραν σπουδαιότητα διότι διὰ τῆς δημοσιεύσεως τῶν κειμένων θὰ δοθῇ ἡ εὐκαιρία εἰς τοὺς Θεολόγους τῶν δύο Ἐκκλησιῶν νὰ ἐνημερωθῶσιν ἐπὶ τοῦ περιεχομένου αὐτῶν καὶ νὰ ἐκφέρωσι τὰς τυχόν παρατηρήσεις των. Ἐὰν τούναντίον τὰ κείμενα δὲν δημοσιευθῶσιν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τότε θὰ δημιουργηθῇ ἓνα κλίμα δισπιστίας ἐκ μέρους τῶν θεολόγων, οἱ ὅποιοι δὲν συμμετέχουν εἰς τὰς Ἐπιτροπὰς, ὁ δὲ θεολογικὸς διάλογος θὰ περιορισθῇ μόνον μεταξὺ τῶν μελῶν τῶν δύο Ἀντιπροσωπειῶν.

μελῶν τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς θὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν Ὀλομέλειαν ἐκάστης ἀντιπροσωπείας, ἥτις καὶ ὀφείλει νὰ μελετήσῃ τοῦτο, ἐννοεῖται πάντοτε κεχωρισμένως, καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ ἐγκρίνῃ τοῦτο. Μόνον μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας ἐκάστης πλευρᾶς ἔγκρισιν τὸ κείμενον δύναται νὰ ὑποβληθῇ εἰς τὴν Μικτὴν Θεολογικὴν Ἐπιτροπὴν πρὸς εὐρυτέραν συζήτησιν.

Ὁ ὡς ἄνω τρόπος ἐργασίας ἐκρίθη ἀναγκαῖος διὰ πολλοὺς καὶ διαφοροὺς βασικοὺς λόγους, κυρίως ὅμως διότι πρέπει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ εἶναι, ἐν γενικαῖς πάντοτε γραμμαῖς, γνωστὴ καὶ ἀποσεσφαγνισμένη ἡ διδασκαλία ἐκάστης διαλεγομένης Ἐκκλησίας ἐπὶ τοῦ ὑπὸ συζήτησιν θέματος. Ὁ διαγραφόμενος οὗτος τρόπος ἐργασίας οὐδὲν ἀποκλείει βεβαίως τὴν συνεργασίαν τῶν δύο Ὑποεπιτροπῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐργαζομένων ὀρθοδόξων καὶ ρωμαιοκαθολικῶν μελῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν αὐτὴν Ὑποεπιτροπὴν.

Ἡ Μικτὴ Συντονιστικὴ Ἐπιτροπὴ εἶναι ἐκείνη, ἥτις, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, θὰ ἀξιολογῇ ἅπαν τὸ ἐπιτελούμενον ἔργον. Ἡ Μικτὴ Θεολογικὴ Ἐπιτροπὴ ὠρίσθη νὰ συνέρχηται κατ' ἀρχὴν ἀνά διετίαν. Πρὶν ἢ συγκληθῇ ἡ Μικτὴ Θεολογικὴ Ἐπιτροπὴ, ἡ Συντονιστικὴ Μικτὴ Ἐπιτροπὴ, ἥτις διὰ τὴν πρώτην ταύτην διετίαν ὠρίσθη νὰ συνέλθῃ ἐν Βενετίᾳ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (1981), δεόν νὰ ἔχῃ ἀποπερατώσῃ τὰς ἐργασίας αὐτῆς. Ἡ διάρκεια τῆς εὐθύνης καὶ δικαιοδοσίας τῆς Μικτῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς, ἥτις δεόν νὰ συνέρχηται ἅπαξ τοῦ ἔτους, ἐκτείνεται μέχρι τῆς προσεχοῦς συνελεύσεως τῆς Ὀλομελείας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Πάντα τὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἐνδέχεται νὰ ἐμφανισθῶσι μέχρι τῆς προσεχοῦς συναντήσεως τῆς Ὀλομελείας τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, διεκπεραιοῦνται ὑπὸ τῆς Μικτῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς, ἥτις, σὺν τοῖς ἄλλοις, ὑποχρεοῦται, ὡς καὶ ἂνωτέρω ἐτονίσθη, νὰ συντονίζῃ τὰς ἐργασίας τῶν τριῶν Ὑποεπιτροπῶν καὶ νὰ ἐπεξεργάζεται τὰ κείμενα, τὰ ὁποῖα αὗται θὰ ὑποβάλωσιν εἰς αὐτήν.

Περὶ τὸν νὰ τονισθῇ ἐνταῦθα, ὅτι τὰ μέλη τῶν Ὑποεπιτροπῶν δύναται νὰ συνέρχωνται ὡς αὐτὸ κρίνεται ἀναγκαῖον διὰ τὴν πρόοδον τῶν ἐργασιῶν, συγκαλούμενα ὑπὸ ἐνὸς ἐκ τῶν προεδρευόντων τούτων.

5. Τὰ «κοινὰ κείμενα». Εἶναι ἀναγκαῖος ὁ καταρτισμὸς τούτων ;

Τοῦ τρόπου ἐργασίας τῶν Ὑποεπιτροπῶν οὕτω καθορισθέντος, ἐγένετο ἐν συνεχείᾳ λόγος ἐν τῇ Ὀλομέλειᾳ περὶ καταρτισμοῦ «κοινῶν κειμένων». Διάφοροι γνώμαι διετυπώθησαν ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ἀναγκαιότητος ἢ μὴ τοῦ καταρτισμοῦ κοινῶν κειμένων.

Προσωπικῶς οὐδεμίαν κατ' ἀρχὴν ἀντίρρησην θὰ εἶχομεν διὰ τὸν καταρτισμὸν κοινῶν κειμένων, τὰ ὁποῖα σκοπὸν θὰ εἶχον νὰ δείξωσιν εἰς τὸ

εὐρύτερον κοινὸν¹ τὴν βαθμιαίαν πρόοδον τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου, νὰ διεγείρωσι τὸν ἐρεθισμὸν τῶν μελῶν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν διὰ τὴν ἐμπέδωσιν μιᾶς καλυτέρας καὶ βαθυτέρας μεταξύ των κατανοήσεως καὶ εἰλικρινοῦς ἀπὸ κοινοῦ βιώσεως τοῦ σωτηριώδους Μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ.

Διερωτώμεθα ὅμως ποίαν σκοπιμότητα θὰ ἐξυπηρετεῖ ὁ καταρτισμὸς τῶν κοινῶν τούτων κειμένων κατὰ τὸ παρὸν στάδιον τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου; Τὰ περὶ οὗ ὁ λόγος «κοινὰ κείμενα» θὰ εἶναι διὰ τὴν ἐναρκτήριον φάσιν τοῦ Διαλόγου ἀποφασιστικῆς σημασίας διὰ νὰ βοηθήσωσι τὰς διαλεγόμενας Ἐκκλησίας ἢ ἀπλῶς θὰ χρησιμεύσωσιν εἰς τοὺς μὴ φιλικῶς πρὸς τὸν Διάλογον διακειμένους ὡς ἀπαραίτητον ὄπλον διὰ νὰ καταπολεμήσωσι τοῦτον ἐν σπαργάνοις εἰσέτι εὐρισκόμενον; Αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι ἔχουσιν ἀπόλυτον ἀνάγκην καταρτισμοῦ τοιούτων κειμένων προκειμένου νὰ εὐρεθῶσι ψυχολογικῶς πλησιέστερον πρὸς τὴν Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν ἢ ἔχουσιν ἀδήριτον ἀνάγκην ὠρισμένων καλῆς θελήσεως χειρονομιῶν ἐκ μέρους τῆς τελευταίας πρὸς διασκέδασιν τῶν ὑπαρχουσῶν ἀμφιβολιῶν, δισταγμῶν, ἐπιφυλάξεων καὶ διαφόρων ἀντιρρήσεων; Ποία θὰ εἶναι ἡ ἐγκυρότης, ἀξία, βαρύτης, σημασία καὶ σπουδαιότης τῶν τοιούτων μικτῶν κειμένων ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως τούτων ἐκ μέρους τῶν Συνόδων τῶν κατὰ τόπους Αὐτοκεφάλων καὶ Αὐτονόμων Ἐκκλησιῶν; Ἐπ' οὐδενὶ ὅμως λόγῳ πρέπει νὰ σταματήσωμεν ἐνταῦθα, ἀλλὰ πρέπει νὰ χωρήσωμεν ἔτι περαιτέρω θέτοντες εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς τὸ ἐρώτημα: ποία Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία θὰ προβῇ εἰς τὴν ἐγκρίσιν τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ κειμένου συμφωνίας τῶν δύο Ἐπιτροπῶν καὶ θὰ προσπαθήσῃ ἀκολούθως νὰ θέσῃ τοῦτο εἰς πρακτικὴν ἐφαρμογὴν εἰς τὴν ζωὴν τῶν μελῶν αὐτῆς πρὶν ἢ ἐκ τῶν προτέρων ἴδῃ τὸν προσηλυτισμὸν, καὶ δὴ τὴν Οὐνίαν καταργουμένην ὑπὸ τῆς ἐτέρας πλευρᾶς;

1. Δυστυχῶς εἰς τὸ γεγονός τῆς ἐπισήμου καθιερώσεως καὶ ἐνάρξεως τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου ἐν Πάτμῳ-Ρόδῳ δὲν ἐδόθη ἡ πρόπουσα παγκόσμιος δημοσιότης ὡς θὰ ἔπρεπε. Φαίνεται ὅτι ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἐὰν δὲν ἐτάχθῃ ἐναντίον πάσης προβολῆς ἐπὶ παγκοσμίου ἐπιπέδου τοῦλάχιστον, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν ὑστέρων, δὲν ἠνόησε τὴν εὐρύτεραν διάδοσιν τοῦ κατ' ἐξοχὴν Ὀρθοσκευτικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ τούτου γεγονότος τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος. Ὁ ὑπ' αὐτῆς ἐλεγχόμενος διεθνὴς ἡμερήσιος, ἐβδομαδιαῖος καὶ περιοδικὸς τύπος δὲν ἡσχολήθη τόσον ὅσον ἔξίζε κι' ἔπρεπε νὰ ἀσχοληθῇ μὲ τὸ ἄνευ προηγουμένου ἱστορικὸν τοῦτο ἐκκλησιαστικὸν γεγονός. Ἄλλως τε καὶ ἡ βραδύτερον ὀριστικοποίησις τῆς ταυτοσήμου πρὸς τὰς ἡμέρας τῆς ἐνάρξεως τοῦ Διαλόγου ἡμερομηνίας τοῦ ταξιδίου τῆς Α.Α. τοῦ Πάπα Παύλου-Ἰωάννου Β' εἰς Γαλλίαν καὶ ἡ κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας πραγματοποιήσις αὐτοῦ, καθ' ὃν δηλ. χρόνον διεξήγετο ὁ Διάλογος, δὲν εἶναι τυχαῖον γεγονός. Ὁ ἐκ τῶν ὑστέρων καθορισμὸς τῆς ἡμερομηνίας τοῦ ταξιδίου καὶ ἡ πραγματοποίησις αὐτοῦ θὰ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ μὴ συμπέσῃ μετὰ τοῦ ἀπὸ μακροῦ χρόνου προκαθορισθέντος καὶ προγραμματισθέντος Θεολογικοῦ Διαλόγου, τ.ἔ. τῆς συναντήσεως τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἡ μέθοδος, ἡ ὁποία μέχρι τοῦδε ἠκολουθήθη κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῶν λοιπῶν διμερῶν Διαλόγων μεταξὺ Ὁρθοδόξιας καὶ ἐτέρων Χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, ἡ βραδεῖα καὶ συνάμα μακρὰ πορεία, ὡς τοῦλάχιστον προβλέπεται, τοῦ παρόντος Διαλόγου, ἡ βασικὴ διαφωνία, ἥτις ὑπάρχει εἰς τὴν περὶ Ἐκκλησίας διδασκαλίαν, ἡ ἔλλειψις, τό γε νῦν δυνατοτήτων δομικῶν ἀλλαγῶν ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἀλλαγαὶ αἵτινες θὰ ἡγυῶντο τὸ εὐόλουν μέλλον τοῦ Διαλόγου, ἡ ἀσάφεια, ἥτις ὑπάρχει ὡς πρὸς τὸν καθορισμὸν ἀσφαλοῦς καὶ βεβαίας βάσεως ἐφ' ἧς θὰ στηριχθῇ ἡ ὁμαλὴ διεξαγωγὴ τοῦ Διαλόγου, τὸ βεβαρυμένον παρελθόν, τὸ ὁποῖον, πραγματικῶς σκεπτόμενοι, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ εἶναι δυνατόν νὰ ἀγνοηθῇ, ἡ ὑπαρξίς ὠρισμένων λογικῶν παραγόντων, οἵτινες δρῶσιν ἀρνητικῶς, ὡς ἐπίσης καὶ ἡ παρουσία νεφῶν τινῶν κάτωθεν τῶν ὁποίων ἤρξατο ἐν Πάτμῳ-Ρόδῳ ὁ Θεολογικὸς Διάλογος ἀποτελοῦσιν ἐνθαρρυντικὰ διὰ τὰ μέλη τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς στοιχεῖα, ὅπως ἐπιχειρηθῇ, ἤδη ἀπὸ τὸ ἐναρκτήριο τοῦτο στάδιον τοῦ Διαλόγου, ὁ καταρτισμὸς «κοινῶν κειμένων»; Ἀπλῶς θέτομεν ἐνταῦθα τὸ πρόβλημα χωρὶς καὶ νὰ ἀναμένωμεν ἀπάντησίν τινα.

Συνετῶς σκεπτόμενοι καὶ τὴν παροῦσαν κατάστασιν λαμβάνοντες σοβαρῶς ὑπ' ὄψιν φρονοῦμεν, ὅτι εἶναι πολὺ πρώϊμον, ἤδη ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἐνάρξεως τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου, νὰ ὁμιλῶμεν περὶ τοιούτων ἐγχειρημάτων, τὰ ὁποῖα δύνανται ἀσφαλῶς, καὶ δὴ καὶ κατὰ τρόπον λίαν ἀποφασιστικὸν νὰ ἐπιδράσωσι θετικῶς ἀλλ' ἐξ Ἰσου καὶ ἀρνητικῶς ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου. Τὸ γενικὸν κλίμα, ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ συντελεσθῇ τὸ ἔργον ἀφ' ἐνός, καὶ ἡ περαιτέρω πορεία τοῦ Διαλόγου ἀφ' ἐτέρου, θέλουσι καθορίσῃ, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην, τὴν ἀναγκαιότητα ἢ μὴ καταρτισμοῦ κοινῶν κειμένων, τὰ ὁποῖα, ἀπὸ ὀρθοδόξου τοῦλάχιστον ἐπόψεως, προϋποθέτουσι μίαν σαφῆ καὶ συγκεκριμένην ὀρθόδοξον ἀντίληψιν τοῦ ὅλου μυστηρίου τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ὡς καὶ τοῦ ἐνός κατ' ἐξοχὴν μυστηρίου, τ.ἔ. τοῦ τῆς Ἐκκλησίας¹.

Ὁ Διάλογος τῆς ἀληθείας ἐν ἀγάπῃ μὲν ἤρξατο. Τοῦτο σημαίνει ὅτι οὗτος εὐρίσκεται εἰς τὰ πρῶτα βήματά του, τῆς εἰς τὸ στάδιον τῆς νηπιό-

1. Περιττόν νὰ τονισθῇ ἐνταῦθα διὰ μίαν εἰσέτι φοράν, ὅτι μία γενικὴ συμφωνία εἰς τὸ θέμα τῶν Μυστηρίων, καὶ δὴ τῆς Θείας Εὐχαριστίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ ἂνευ προηγουμένης συμφωνίας εἰς τὴν περὶ Ἐκκλησίας διδασκαλίαν. Τοῦτο δὲ οὐχὶ διότι εἶναι μεθοδολογικῶς ἀδύνατον νὰ ἐπιτευχθῇ, ἀλλὰ διὰ καθαρῶς ἀντικειμενικοῦ Θεολογικοῦ λόγου. Πράγματι. Ἐκάστη ἀλήθεια δὲν δύναται καὶ δὲν πρέπει νὰ χωρισθῇ τῶν λοιπῶν ἀποκεκαλυμμένων ἀληθειῶν εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύναται αὕτη νὰ ἐξετασθῇ κεχωρισμένως. Ἀπασαί αἱ ἀποκεκαλυμμέναι ἀλήθειαι συνδέονται μεταξὺ τῶν οὐχὶ κατὰ τρόπον ἐξωτερικὸν ἀλλ' ἐσωτερικόν, ἥτοι κατὰ τρόπον ὀντολογικόν, ὥστε ἡ μία προϋποθέτουσα ἀπαραιτήτως τὴν ἄλλην νὰ μὴ δύναται νὰ γίνηται καθ' ἑαυτὴν ἀντιληπτὴ ἐξ ὁλοκλήρου ἀλλὰ μόνον ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν ἐτέραν.

τητος αὐτοῦ. Τοῦτο λαμβάνοντες ὑπ' ὄψιν, διερωτώμεθα ἐὰν καὶ κατὰ πόσον κρίνεται ἀπολύτως καλόν, πρέπον, ἐπιτρεπτόν καὶ ἅμα ἐπιβεβλημένον νὰ ἐπιφορτισθῇ ἡδὴ ἀπὸ τοῦ νῦν ὁ Θεολογικὸς οὗτος Διάλογος μὲ πάντα τὰ πλεονεκτήματα ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὰ μειονεκτήματα τῶν λοιπῶν διμερῶν καὶ πολυμερῶν χριστιανικῶν Διαλόγων, ἢ ἐὰν εἶναι προτιμότερον νὰ δειξώμεν ὀλίγην ὑπομονὴν ἕως ὅτου ὁ παρὼν Διάλογος «ξεπεράσει» τὸ στάδιον τῆς νηπιότητος καὶ εἰσέλθῃ εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐφηβίας καὶ ἐνηλικιώσεως αὐτοῦ;

Πρὶν ἢ λάβωμεν τελικὴν ἀπόφασιν περὶ τῆς ἀναγκαιότητος ἢ μὴ καταρτισμοῦ «κοινῶν κειμένων» δέον ἀπαραιτήτως νὰ κριθῇ, ἐκτιμηθῇ, ἀξιολογηθῇ καὶ χρησιμοποιηθῇ ἡ ἐμπειρία τῶν λοιπῶν διμερῶν ἢ πολυμερῶν Διαλόγων. Τοῦτο κρίνεται ὅλως ἀναγκαῖον, καθ' ὅσον ὅπως ὁ πᾶς ἄνθρωπος οὕτω καὶ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Θεολογικὸς Διάλογος διὰ νὰ ἐνηλικιωθῇ ἔχει ἀνάγκην ὅχι τόσον καταλλήλου φαρμακευτικῆς κλπ. ἀγωγῆς ὅσον καὶ κυρίως καταλλήλου χρόνου διὰ μίαν φυσιολογικὴν — ἐν προκειμένῳ θεολογικὴν καὶ ἐκκλησιαστικὴν — ὥρίμανσιν τῶν ψυχῶν καὶ τῶν καρδιῶν τῶν πιστῶν ἀμφοτέρων τῶν διαλεγομένων Ἐκκλησιῶν.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ὅλως ἰδιαιτέρως δέον νὰ ἐμμείνωμεν ἐπὶ τῆς ἐπικρατούσης μέχρι τῆς σήμερον πράξεως ἐν τῇ Ὁρθόδοξῳ Ἐκκλησίᾳ, καθ' ἣν αἱ Διοικοῦσαι Ἐκκλησίαι (αἱ Ἱεραὶ Σύνοδοι τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν) καὶ οὐχὶ οἱ ἐκπρόσωποι αὐτῶν εἶναι ἐκεῖναι, αἵτινες ἔχουσι τὸν τελευταῖον καὶ ἀποφασιστικὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου λόγον, δίδουσαι, διὰ τῆς συνοδικῆς αὐτῶν διαγνώμης καὶ ἀποφάνσεως, θεολογικὸν καὶ ἐκκλησιαστικὸν κύρος καὶ ἀναγνώρισιν εἰς τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος «κοινὰ κείμενα». Ἄνευ τῆς ἐγκρίσεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ συλλογικοῦ-συνοδικοῦ ὀργάνου τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν ἢ ἀξία τῶν κοινῶν κειμένων περιορίζεται, ἀπλῶς καὶ μόνον, εἰς τὸν εὐρὺ ἢ στενὸν ἐρευνητικὸν αὐτῶν χαρακτήρα. Τὰ κοινὰ ταῦτα κείμενα δὲν πρέπει νὰ θεωρῶνται ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν ἐρευνητῶν Θεολόγων-ἐκπροσώπων τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλ' ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ἐκκλησιαστικῆς διαστάσεως τῆς ἐπιζητουμένης ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, ἣτις κατ' ἀκρίβειαν εἶναι πρᾶξις καθαρῶς ἐκκλησιαστικῆ καὶ ὡς τοιαύτη ἀνήκει ἀδιαφιλονικήτως εἰς τὴν ἀποκλειστικὴν ἀρμοδιότητα τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἐκάστης τοπικῆς Ἐκκλησίας καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς Θεολογίας, ἢ, ἀκριβέστερον εἰπεῖν, τῶν Θεολόγων-ἐκπροσώπων αὐτῆς.

Πρὶν ἢ κατακλείσωμεν τὸ παρὸν κεφάλαιον πρέπει νὰ εἴπωμεν, ὅτι οἱ Ὁρθόδοξοι, ὁμιλοῦντες περὶ καταρτισμοῦ «κοινῶν κειμένων» μετὰ τῶν μελῶν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἀντιπροσωπείας, εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων ὑποχρεωμένοι νὰ εἶναι περισσότερον ἐπιφυλακτικοὶ εἰς τὸ ἐγχεῖρημα τοῦτο. Ἡ ἐπιφύλαξις δὲ αὕτη ἀπορρέει ἐκ τῆς διδασκαλίας αὐτῆς ταύτης τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, καθ' ἣν οἱ ἐκπρόσωποι αὐτῆς ἐν ἐκάστῳ διαλόγῳ ὁμιλοῦσι, συναποφασίζουσι καὶ συνυπογράφουσι ἀποφάσεις καὶ ἕτερα κοινὰ οἰ-

κουμενικά κείμενα οὐχὶ ἐξ ὀνόματος τῆς ἐκκλησίας αὐτῶν, ἀλλὰ ὡς ἀπλοῦ ἰδιῶται (*à titre privé*). Τοῦτο οὐδὲν ἕτερον σημαίνει εἰ μὴ ὅτι τὰ κείμενα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ οὐδεμίαν ἐκκλησιαστικὴν αὐθεντίαν, σημάσιαν, ἀξίαν, κύρος καὶ σπουδαιότητα κέκτηνται πρὶν ἢ τύχωσι τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Πάπα, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ ὑπακοή τῶν ρωμαιοκαθολικῶν δὲν περιορίζεται μόνον, ὡς συνέβαινεν ἐν τῷ παρελθόντι, εἰς τὰς ex Cathedra καὶ ἐπὶ δογματικῶν θεμάτων ἀποφάσεις του, ἀλλ' ἐν τῇ πραγματικότητι ἐπεκτείνεται καὶ πέραν αὐτῶν εἰς πᾶσαν γενικῶς ἀπόφασιν αὐτοῦ. Πᾶσα τυχὸν συμφωνία τῶν μελῶν τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς μετὰ τῶν μελῶν τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς τοιαύτης δύναται ἀνὰ πᾶσαν στιγμή νὰ ἀναιρεθῇ διὰ ἀποφάσεως τοῦ Πάπα, ὡς συνέβη μὲ τὴν ἐπελθοῦσαν συμφωνίαν μεταξὺ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ Ἀγγλικανῶν ἀντιπροσώπων. Οὐχὶ μόνον πᾶσα τυχὸν συμφωνία μεταξὺ τῆς Διορθοδόξου καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς Θεολογικῆς ἐπιτροπῆς ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἀπόφασις ληφθεῖσα ὑπὸ τῶν Ἐπισκόπων ἐν Συνόδῳ δύναται νὰ ἀπορριφθῇ ὑπὸ τοῦ Πάπα, ὅστις ὡς ποιμὴν τοποθετημένος ἐπικεφαλῆς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὸν «τὴν στιγμήν καὶ τὸν τρόπον ἐκφράσεως τῆς κρίσεώς του, θὰ ᾗτο δὲ ἰδιαιτέρως εὐτυχὴς ἐὰν θὰ ἠδύνατο νὰ παρουσιάσῃ ταύτην ὡς κατὰ πάντα σύμφωνον πρὸς τὴν τῶν Συνοδικῶν Πατέρων»¹.

1. Πρόκειται περὶ παλαιᾶς διδασκαλίας τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἀνανεώθη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Πάπα Παύλου τοῦ Στ' (πρβλ. *Περὶ Οἰκουμενισμοῦ*, I, 23). Κατὰ τὴν διδασκαλίαν ταύτην καὶ αὕτη αὕτη ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὑπάγεται εἰς τὴν ἐγκρίσιν ἢ ἀπόρριψιν τοῦ Πάπα (πρβλ. *Lumen Gentium*, III, 23).

ΜΕΡΟΣ Ζ'.

ΤΟ ΕΡΓΟΝ ΤΗΣ ΜΙΚΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΝ ΠΑΤΜΩ-
ΡΟΔΩ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΥ

1. Τὸ ἔργον τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι δὲν δυνάμεθα, κυρίως εἰπεῖν, νὰ ὁμιλῶμεν περὶ ἐπιτυχίας ἢ ἀποτυχίας τῆς ἐν Πάτμῳ-Ρόδῳ διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῶν λοιπῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μετὰ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας συγκληθείσης πρώτης Συνελεύσεως τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου μεταξὺ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ. Καὶ δὲν δύναται νὰ γίνη λόγος περὶ τυχόν ἐπιτυχίας ἢ ἀποτυχίας τῆς Συνελεύσεως ταύτης διότι ὅ,τι ἔλαβε χώραν τόσον ἐν Πάτμῳ ὅσον καὶ ἐν Ρόδῳ ἦσαν τὰ σαφῶς προκαταρκτικὰ τοῦ Διαλόγου ὡς ταῦτα ἦσαν προδιαγεγραμμένα καὶ προκαθορισμένα ὑπὸ τῆς Τεχνικῆς ἐκ Θεολόγων Προπαρασκευαστικῆς Ἐπιτροπῆς, δι' ἃ καὶ ὅσοι πιθανὸν ἀνέμενον ἐντυπωσιακὰς ἀποφάσεις, ἀναφορικῶς μὲ τὴν ἔνωσιν, ἀσφαλῶς ἀπεγοητεύθησαν διότι προέσπευσαν εἰς τὰς προβλέψεις των.

Κύριος καὶ βασικὸς σκοπὸς τῆς πρώτης ταύτης Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου Ἐπιτροπῆς ἦτο, ὡς ὀρθῶς τονίζεται καὶ ἐν τῷ κοινῷ ἀνακοινωθέντι, «νὰ καθορίσῃ τὴν διαδικασίαν καὶ νὰ ὀργανώσῃ τὰς λεπτομερείας ἐργασίας τῆς πρώτης φάσεως τοῦ Διαλόγου»¹. Παρὰ ταῦτα ὅμως δυνάμεθα, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, νὰ ἀξιολογήσωμεν τὸ ἔργον τῆς παρούσης Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὑπογραμμίζοντες ὠρισμένα γεγονότα, τὰ ὅποια δύναται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς εὐόλινα ἢ δυσόλινα σημεῖα διὰ τὸ ἄμεσον καὶ ἀπώτερον μέλλον αὐτοῦ τούτου τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου. Προτιμῶμεν πρῶτον νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν μνείαν τῶν δυσολίωνων διὰ νὰ καταλήξωμεν εἰς τὴν μνείαν τῶν εὐολίωνων σημείων τῆς Συνελεύσεως ἐν Πάτμῳ-Ρόδῳ.

1. Ἰδὲ τὸ πλήρες κείμενον τοῦ ἐξ ἐπόψεως καθαρῶς θεολογικῆς πτωχοτάτου κοινοῦ ἀνακοινωθέντος ἔθν. κατ., Μέρος Η' (V,3).

Α'. Δυσοίωνα σημεία.

Μεταξύ των δυσοίωνων σημείων, ἅτινα ἤλθον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν κατ' αὐτὴν ταύτην τὴν ἑναρξιν τοῦ Διαλόγου καὶ τὰ ὅποια θὰ διαδραματίσουν ἀποφασιστικὸν ρόλον εἰς τὸ μέλλον τοῦ Διαλόγου, ἀρκούμεθα ἐνταῦθα νὰ ἀναφέρωμεν τὰ σημαντικώτερα ἐξ ὧν ὑπέπεσαν εἰς τὴν ἰδίαν ἡμῶν ἀντίληψιν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τόσον τῆς Μικτῆς Ὁλομελείας ὅσον καὶ τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς συνερχομένης κεχωρισμένως. Ταῦτα εἶναι:

α) Ἡ μεγάλη καὶ ὅλως ἀδικαιολόγητος σπουδὴ, ἥτις κατηύθυνε τὰς ἐργασίας τῆς Μικτῆς Συνελεύσεως. Ἡ σπουδὴ αὕτη ἐξεδηλώθη εἰς ὠρισμένας φάσεις τῶν ἐργασιῶν τῆς Μικτῆς Ἐπιτροπῆς ὡς σαφῆς καὶ πιεστικὴ προσπάθεια ἐπιτεύξεως ὑποχρεωτικοῦ τινος θεολογικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ *sensus*. Ἡ σπουδὴ αὕτη ἐδημιούργησε καὶ θὰ ἐξακολουθῇ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι τῶν ἐργασιῶν τοῦ Διαλόγου νὰ δημιουργῇ, ἐφ' ὅσον θὰ ἐφαρμόζεται, μίαν οὐχὶ εὐχάριστον δι' ἀμφοτέρας τὰς διαλεγόμενας Ἐκκλησίας καὶ τὸ μέλλον τοῦ Διαλόγου κατὰστασιν, καθ' ἣν οἱ μὲν «συντηρητικοὶ» μὴ βιαζόμενοι ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ μὴ πιεζόμενοι ὑπὸ τῶν πραγμάτων θὰ ἐπιμένωσιν εἰς τὴν καθ' ὅλον τὸ πλάτος καὶ βάθος ἐξέτασιν τοῦ ὑπὸ συζήτησιν θέματος, οἱ δὲ «φιλελεύθεροι», ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἐπίτευξιν οἰουδήποτε εἵδους ἐνώσεως τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, θὰ μάχωνται νὰ ἐπιτύχωσιν ἐν εἶδος «ιδιωτικῆς μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν συμφωνίας».

β) Ἡ μὴ κατάλληλος καὶ ἔγκαιρος ψυχολογικὴ προετοιμασία τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας — ἐνταῦθα ὁμιλοῦμεν ἐξ ἐπόψεως τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος — διὰ νὰ δεχθῇ τοιαῦτα μεγάλα πηδήματα. Ἐνεκα δὲ τῆς ἐλλείψεως ταύτης ἡ συμμετοχὴ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν Διάλογον τόσον ἐν Ρόδῳ ὅσον καὶ ἐν Πάτρῳ ὑπῆρξεν ἐὰν μὴ ἀνύπαρκτος τοῦλάχιστον λίαν περιορισμένη καὶ ἀνεπαίσθητος. Ἐξάλλεσιν βεβαίως ἀποτελεῖ ἡ ἄθρόα συμμετοχὴ τοῦ λαοῦ εἰς τὴν Διορθόδοξον Θείαν Λειτουργίαν, ἥτις ἐτελέσθη ἐν τῷ Καθεδρικῷ Ἱερῷ Ναῷ τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου καὶ ἥτις ὅμως παρουσίαζεν ἐνδιαφέρον ἀπλῶς ἐνδορθοδόξου εὐλαβείας.

γ) Ἡ πανηγυρικὴ καθιέρωσις καὶ ἑναρξίς τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου τὴν 29ην Μαΐου, κατ' ἐξοχὴν ἡμέραν γενικοῦ πένθους δι' ἅπασαν τὴν Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἰδιαίτερος διὰ τὸν ἐλληνικὸν λαόν, δοθέντος ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμερομηνίαν ἔλαβε χώραν ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

δ) Ἡ μεγάλη πικρία καὶ δυσaréσκεια, τὴν ὁποίαν ἡσθάνθησαν τὰ μέλη τῆς Διορθοδόξου Ἐπιτροπῆς διὰ τὰς δηλώσεις τῆς Α.Α. τοῦ Πάπα Ἰωάννου-Παύλου τοῦ Β', ἥ, ὀρθότερον εἰπεῖν, διὰ τὰ ὅσα οὗτος ἔγραψεν εἰς τὴν πρὸς τοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς Ἐπισκόπους τῆς Γερμανίας ἐπιστολὴν του.

ε) Αἱ μεγάλοι δυσκολίαι καὶ διαφωνίαι, αἵτινες παρουσιάσθησαν ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν καθορισμὸν τῶν θεμάτων μετὰ τὴν μελέτην τῶν ὁποίων ἐπεφορτίσθη νὰ ἀσχοληθῇ ἡ προσεχὴς συνάντησις τῶν δύο Ἐπιτροπῶν.

στ) Ἡ ἐμμονὴ τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν διὰ τὴν συμμετοχὴν καὶ Οὐνιτῶν εἰς τὴν Μικτὴν Ἐπιτροπὴν τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου, ἐμμονὴ ἥτις καταστρέφει τὴν ἱερότητα τοῦ σκοποῦ τοῦ Διαλόγου μεταβάλλουσα τοῦτον ἀπὸ καθαρῶς Θεολογικὸν Διάλογον εἰς μέσον ἐπιδείξεως δυνάμεως. «Ἡ τακτικὴ αὕτη τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας προβάλλει ὡς τὸ ἀσθενέστερον σημεῖον τοῦ ἀρξάμενου διαλόγου»¹.

ζ) Ὡς τελευταῖον σημεῖον, ἀλλὰ πρῶτον ἐξ ἐπόψεως σπουδαιότητος, σημασίας, ἀξίας καὶ βαρύτητος, ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὴν τοποθέτησιν τῆς Ἐκκλησιολογίας ἐν τῷ περιθωρίῳ, ὡς ἐπίσης καὶ τὸν μὴ καθορισμὸν τοῦ δόγματος τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας ὡς θεμελιακῆς βάσεως πάσης ἐν γένει ἐπιδιωκομένης ἐκκλησιαστικῆς καὶ μυστηριακῆς ἐνότητος. Ἡ κοινὴ αὕτη βάσις ἔπρεπε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ καθορισθῇ καὶ νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ, καθ' ὅσον μόνον διὰ τῆς ἀναδρομῆς εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας πρῶτον μὲν διαπιστοῦται ἡ ὑπάρχουσα μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν συμφωνία πίστεως, λατρείας καὶ κανονικῆς τάξεως, δεύτερον δὲ ἀποφεύγεται οἰοσδήποτε πειρασμὸς ὑπερβάσεως τοῦ ὁρίου τοῦ Δόγματος τῆς ἀρχαίας καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας, τὸ ὁποῖον (Δόγμα) ἐρείδεται καὶ θὰ πρέπει νὰ ἐρείδεται τόσον ἐπὶ τῆς Ἀγίας Γραφῆς ὅσον καὶ ἐπὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως.

Τοὺς ἀρνητικὰς τούτους οἰωνοὺς διὰ τὸν Θεολογικὸν Διάλογον δὲν δυνάμεθα ἀλλ' οὔτε καὶ ἐπιτρέπεται νὰ ἐκλάβωμεν μεμονωμένως ἀλλὰ πάντοτε ἐν συναρτήσῃ μεθ' ὀρισμένων ἐτέρων γεγονότων, ἅτινα ἐπέδρασαν καὶ ἐξακολουθοῦσι καὶ σήμερον εἰσέτι νὰ ἐπιδρῶσι καταλυτικῶς εἰς τὴν περαιτέρω προαγωγὴν τῶν σχέσεων τῶν δύο πρεσβυγενῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐν εἵδει παραδείγματος ἀρκούμεθα ἐνταῦθα εἰς τὴν ἄνευ οὐδενὸς σχολίου μνείαν τῶν ὄσων ἡ Α.Α. ὁ Πάπας Παῦλος-Ἰωάννης ὁ Β' ἀνέφερεν ἐν Φαναρίῳ ὑπερασπιζόμενος τὰ δόγματα τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ὡς καὶ εἰς τὴν ὑπογράμμισιν τῆς αἰνιγματικῆς ἐρωτοτροπίας τῆς Ἀγίας Ἐδρας μετὰ τῆς οὕτω ἀποκαλουμένης «Μακεδονικῆς Ἐκκλησίας».

1. Ἡ διαπίστωσις αὕτη ἀποτελεῖ ἐν ἐκ τῶν πολλῶν συμπερασμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα καταλήγει ὁ ἔχων ἰδίαν πείραν τῶν πραγμάτων τοῦ Βατικανοῦ ἐπίτιμος Καθηγητὴς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν κ. Μ. Σιὼτης εἰς τὸ λίαν ἐμπεριστατωμένον καὶ ἀντικειμενικὸν αὐτοῦ ἔργον ὑπὸ τὸν τίτλον «Βατικανὸν καὶ Ὁρθοδοξία. Ἀρχὴ καὶ προοπτικαὶ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου. Ἀνεπίτρεπτα σφάλματα», ἐν Ἑστία, 19 Ἰουνίου 1980, ἔτος 85ον, ἀριθμ. φύλ. 29949, σ. 1.

Β'. Εὐοίωνα σημεία τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου.

Διὰ τῆς ἀπαριθμήσεως ἐνίων δυσοίωνων σημείων, τὰ ὁποῖα παρουσίασεν ὁ Θεολογικὸς Διάλογος ἤδη ἐν τῇ ἐνάρξει αὐτοῦ, δὲν προτιθέμεθα νὰ δώσωμεν εἰς τὸ ἀναγνωστικὸν κοινὸν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι ἡ ἐν Πάτμῳ-Ρόδῳ Συνέλευσις τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ Διαλόγου οὐδὲν ἕτερον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ εἰ μὴ μόνον τοιαῦτα δυσοίωνα σημεία. Τοιοῦτόν τι ἐγχείρημα θὰ ἀπετέλει ὡμὴν καὶ ἀνεπίτρεπτον παραμόρφωσιν τῆς ἀληθείας τῶν ἐν Πάτμῳ-Ρόδῳ συμβάντων τῶν ὁποίων ἡ ἐτέρα ὕψις ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς, ἐὰν ἐπιθυμῶμεν νὰ εἴμεθα ἀντικειμενικοὶ εἰς τὰς κρίσεις ἡμῶν, νὰ ὑπογραμμίσωμεν καὶ τὰ εὐοίωνα σημεία τῆς πρώτης Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Ταῦτα, κατὰ τὴν ἡμετέραν πάντοτε κρίσιν, εἶναι:

α) Αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονός τῆς πανηγυρικῆς ἐν Πάτμῳ-Ρόδῳ καθιερώσεως καὶ ἐνάρξεως τοῦ Θεολογικοῦ μεταξὺ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ Διαλόγου.

β) Ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ἀποφάσεως τῶν Πανορθοδόξων Διασκέψεων, καθ' ἣν ὁ περὶ οὗ λόγος Θεολογικὸς Διάλογος ἔπρεπε νὰ διεξαχθῇ ἐπὶ ἴσοις καὶ μόνον ὅροις. Ἡ ἀρχὴ αὕτη δὲν ἐτηρήθη παντοῦ καὶ πάντοτε.

γ) Ἡ προσωπικὴ ἀλληλογνωριμία τῶν μελῶν τῶν δύο πολυμερῶν ἀντιπροσωπειῶν μεταξὺ των καὶ ἀμοιβαία.

δ) Αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ γεγονός, καθ' ὃ διὰ πρώτην φοράν, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῶν ψευδοενωτικῶν Συνόδων, κάθηνται εἰς στρογγύλην τράπεζαν κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ θεολόγοι τῶν δύο Ἐκκλησιῶν προκειμένου νὰ συζητήσωσιν, ἄνευ, ὡς θέλομεν νὰ πιστεύωμεν, προκαταλήψεων, περὶ τῶν ἐνουσῶν καὶ διαιρουσῶν (ὀρθότερον διαφοροποιουσῶν) αὐτὰς θεολογικῶν ἀληθειῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οὐδὲ καὶ ἡδύνατό τις νὰ σκεφθῇ πρὸ ὀλίγων δεκαετιῶν.

ε) Ἡ ἐκλογὴ Προεδρείου, ἡ συγκρότησις εἰς σῶμα τῆς Μικτῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ σχηματισμὸς τῶν διαφόρων Ὑποεπιτροπῶν καὶ τελικῶς ὁ καθορισμὸς τοῦ τρόπου ἐργασίας αὐτῶν.

στ) Ἡ βάσει τοῦ ὑπὸ τῆς Προπαρασκευαστικῆς Τεχνικῆς ἐκ Θεολόγων Ἐπιτροπῆς προταθέντος σχεδίου ἐπιλογῇ, ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, τῶν θεμάτων τῶν ἀρχικῶν θεολογικῶν μελετῶν.

ζ) Ὁ καθορισμὸς τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου τῆς προσεχοῦς συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς Συντονιστικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῶν διαφόρων Ὑποεπιτροπῶν, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἔχει ἰδιαιτέρον καὶ συγκεκριμένον ἔργον νὰ ἐπιτελέσῃ.

η) Ἡ πανορθόδοξος καταδίκη τῆς *Οὐνίας* δι' εἰδικῆς ἐκ μέρους τῶν Ὁρθοδόξων δηλώσεως.

θ) Ὁ τονισμὸς ἐκατέρωθεν τοῦ πόθου πρὸς ἔνωσιν τῶν δύο πρεσβυγενῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ ἡ ἐνίσχυσις πάσης ἐν γένει οἰκουμενικῆς προσπάθειας πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς Μιᾶς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας.

ι) Ὡς τελευταῖον εὐόωνον διὰ τὸν Διάλογον σημεῖον ἀναφέρομεν ἐνταῦθα τὴν ἐνθαρρυντικὴν κατάστασιν-φύσιν, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσῆλθον αἱ σχέσεις τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, κατάστασις ἣτις προϊόντος τοῦ χρόνου καὶ αἰρομένων τῶν πάσης φύσεως δυσκολιῶν δύναται ὀλίγον κατ' ὀλίγον νὰ ἐξελιχθῇ καταλλήλως καὶ κατὰ τρόπον φυσικὸν διὰ νὰ φθάσῃ τελικῶς εἰς τὸ στάδιον ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ἠϋρίσκοντο αἱ μεταξὺ αὐτῶν σχέσεις πρὸ τοῦ βιαίου τελικοῦ σχίσματος.

2. Τὸ μέλλον τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου.

Ἡ ἀξιολόγησις καὶ ἀξιοποίησις τῶν ὡς ἄνω μνημονευθέντων θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν στοιχείων τῆς συναντήσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν Πάτμῳ-Ρόδῳ δὲν εἶναι τοῦ παρόντος ἀλλ' οὔτε καὶ ἀνήκει εἰς τὴν περιωρισμένην δικαιοδοσίαν τοῦ συντάσσοντος τὸ παρὸν ἄρθρον. Αὕτη εἶναι θέμα τοῦ ἐγγὺς ἡ ἀκόμῃ καὶ τοῦ ἀπωτέρου μέλλοντος, ὅπως δὲ ἰδιαιτέρως ἀνήκει εἰς τὴν εὐαισθησίαν, τὴν εὐθύνην καὶ τὴν προοπτικὴν ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐκάστη τῶν διαλεγόμενων Ἐκκλησιῶν ἀντιμετωπίζει τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος Διάλογον.

Ἡ ἐπίσημος ἐκ μέρους τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἀξιολόγησις τῶν ἐν Πάτμῳ-Ρόδῳ λαβόντων χώραν ἐνέχει ὅπως ἰδιάζουσιν σημασίαν καὶ βαρύτητα διὰ τὴν καθόλου οἰκουμενικὴν κίνησιν, καθ' ὅσον δὲν πρόκειται περὶ ἐνὸς καθαρῶς Θεολογικοῦ μὲν οὖν Διαλόγου, ἀλλὰ συνάμα καὶ περὶ ἐνὸς κατ' ἐξοχὴν ἐκκλησιαστικοῦ Διαλόγου, δεδομένου ὅτι εἰς αὐτὸν διαλέγονται αὐταὶ αὗται αἱ Ἐκκλησίαι διὰ τῶν ἐκπροσώπων αὐτῶν. Ἡ ἐπίσημος εἰς τὸν Διάλογον τοῦτον συμμετοχὴ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν δίδει εἰς αὐτὸν χαρακτῆρα εὐρέως καὶ ὀριστικῶς ἐκκλησιαστικὸν καὶ καθιστᾷ τοῦτον περισσότερον ὑπεύθυνον ἔναντι οὐ μόνον τῶν πιστῶν τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ συνάμα καὶ ἔναντι ὁλοκλήρου τῆς χριστιανοσύνης καὶ κατ' ἐπέκτασιν ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον δυνάμεθα ἐκ τῆς ἡμετέρας θέσεως νὰ εἰπώμεν ἐνταῦθα εἶναι ὅτι ἡ πανηγυρικὴ καθιέρωσις καὶ ἐναρξίς τοῦ Διαλόγου ἐν Πάτμῳ-Ρόδῳ, ὡς καὶ ὁ καθορισμὸς τοῦ δομικοῦ καὶ διαδικαστικοῦ αὐτοῦ μέρους ἀποτελοῦσι τὸ σημαντικώτερον γεγονός οὐ μόνον διὰ τὸ μέλλον τῶν σχέσεων Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ, ἀλλὰ γενικώτερον διὰ τὴν εὐόωνον ἔκβασιν ὅλων γενικῶς τῶν μέχρι τῆς σήμερον καταβληθεισῶν καὶ ἐν

τῶ μέλλοντι καταβληθησομένων οἰκουμενικῶν προσπαθειῶν πρὸς ἐπανένωσιν τῶν διηρημένων Ἐκκλησιῶν.

Τὰ ἐπιτεύγματα, οἰαδήποτε καὶ ἐὰν εἶναι ταῦτα, τῆς συναντήσεως τῶν δύο Ἐπιτροπῶν ἐν Πάτμῳ-Ρόδῳ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ πρέπει νὰ ἐκτιμηθῶσι ὑπὸ τὸ στενὸν πρῖσμα τοῦ παρόντος, ἀλλ' ἀντιθέτως ὑπὸ τὸ εὐρύτερον πρῖσμα τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος καὶ τῶν προοπτικῶν τοῦ μέλλοντος, ἦτοι ὑπὸ τὸ εὐρύτατον πρῖσμα τῆς χιλιετοῦς ἐκκλησιαστικῆς, θεολογικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἐκπολιτιστικῆς ἀποξενώσεως καὶ χωρισμοῦ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας, τῆς συνεχίσεως αὐτοῦ σήμερα, ὡς καὶ τῆς δυνατότητος ἐπανενώσεως αὐτῶν ἐν τῷ ἐγγύς, ἀπωτέρῳ ἢ καὶ ἀπωτάτῳ μέλλοντι. Ἡ σφαιρικὴ αὕτη ἐκτίμησις τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς συναντήσεως τῶν μελῶν τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀναμφιβόλως ἐνθαρρύνει τὰς δύο Ἐκκλησίας διὰ περαιτέρω βήματα, ἀλλὰ συγχρόνως δημιουργεῖ εἰς αὐτάς τεραστίας ὑποχρεώσεις καὶ λεπτοτάτας εὐθύνας ἔναντι τοῦ ποιμνίου αὐτῶν ἅφ' ἑνός, καὶ ἅφ' ἑτέρου ἔναντι τῶν πιστῶν τῶν λοιπῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τοῦ κόσμου γενικώτερον.

Ὁ Θεολογικὸς Διάλογος Ὁρθοδοξίας καὶ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ ἤρξατο πρὸς διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ κόσμου καὶ πρὸς αἶνον τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ. Ἡ ἀρχὴ αὕτη ἐγένετο, τοῦλάχιστον ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν Ὁρθοδόξων, ἐν πιστότητι πρὸς τὴν ἀποκεκαλυμμένην ἀλήθειαν, καὶ πρὸς τὴν κοινὴν δι' ἀμφοτέρας τὰς διαλεγόμενας πλευράς διδασκαλίαν τῆς Ἐκκλησίας τῶν ὀκτῶ πρώτων αἰώνων καὶ με ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς ἱερᾶς ὑποθέσεως τῆς ἐπανενώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν.

Τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς γεφύρωσιν τοῦ χάσματος, τὸ ὁποῖον ὑφίστατο μεταξὺ Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καὶ Ρωμαιοκαθολικῆς, ἐγένετο ἤδη. Ὁρισμένοι φόβοι διελύθησαν. Ἀλλὰ συγχρόνως — ἃς ὁμολογηθῇ τοῦτο ἔτι ἄπαξ — τὰ ἀπαιτοῦνται ἱστορικᾶς, δογματικᾶς, ἐκκλησιολογικᾶς, κανονικᾶς καὶ λειτουργικᾶς ἀναθεωρήσεις ἀκανθώδη προβλήματα οὐδόλως ἐξηφανίσθησαν, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐπανήλθον εἰς τὴν ἐπιφάνειαν κατὰ τρόπον περισσότερον ἔντονον, ἐπιβλητικὸν καὶ συνάμα ἐπιτακτικόν.

Οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι διεκήρυσσον, ὅτι «ἡ ἀρχὴ εἶναι τὸ ἥμισυ τοῦ παντός». Ἀλλὰ δὲν εἶναι τὸ ἅπαν. Ὁ παρὼν Διάλογος θὰ εἶναι ὄντως τραχύς, εὐμήκης, συγχρόνως δὲ καὶ λίαν λεπτὸς καὶ εὐαίσθητος δι' ἀμφοτέρας τὰς πλευράς. Ἐκ τῆς ἐν γένει αὐτοῦ πορείας θὰ κριθῇ ἐὰν καὶ κατὰ πόσον αἱ διαλεγόμεναι Ἐκκλησίαι δύνανται νὰ ἀνταποκριθῶσιν εἰς τὸ αἶτημα τῶν καιρῶν καὶ εἰς τὴν ἀδήριτον ἀνάγκην τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου καὶ κόσμου.

Ὡς ἐκ τούτου καθίσταται σαφές, ὅτι διὰ νὰ ἐπιτύχη ὁ Διάλογος, πέραν τῆς καλῆς διαθέσεως, σοβαρότητος, εἰλικρινείας καὶ γενναιότητος, ἀπαιτεῖται

προσευχῇ, μετάνοια, χρόνος καὶ ὑπομονή, τιμιότης εἰς τὰς διεκκλησιαστικὰς σχέσεις, *ισότης τῶν διαλεγομένων*, εὐθύνῃ ἔναντι τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ κόσμου, ἀποφυγὴ παντὸς εἴδους ἀκροτήτων, ἀκριβὴς συμφωνία καὶ συνέπεια εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀγίας Γραφῆς καὶ τῆς Ἱερᾶς Παραδόσεως, ἀπόλυτος σεβασμὸς τῶν ἰδεῶν τοῦ ἑτέρου καὶ προσπάθεια κατανόησεως τῶν θεολογικῶν αὐτοῦ θέσεων, ἀποκλεισμὸς πάσης τυχόν ἀνωφελοῦς ἀπολογητικῆς διαθέσεως καὶ οἰωνδήποτε *συμπεφωνημένων λύσεων καὶ συμβιβασμῶν* ὡς ἐπίσης καὶ πάσης μὴ θεολογικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς τ.ἔ. πάσης καιρικῆς σκοπιμότητος, ἐλευθερία σκέψεως καὶ ἀντιδράσεως, ἀναγκαῖα ψυχολογικὴ προετοιμασία τῶν πιστῶν, προσέτι δὲ καὶ ἀνάλογος πρὸς τὸν ὕψιστον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τοῦ Διαλόγου Θεολογικὴ προετοιμασία ἀμφοτέρων τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἡ θεολογικὴ προετοιμασία τῶν εἰς διαλογικὴν ἐπιστημονικὴν συζήτησιν ἐρχομένων Ἐκκλησιῶν κρίνεται, καθ' ἡμᾶς, ἀπολύτως ἀναγκαῖα, καθ' ὅτι μεταξὺ αὐτῶν δὲν ὑπάρχουσιν ἀπλῶς παρεξηγήσεις καὶ διαφωνίαι ἐν τῷ χώρῳ τῆς ἐρμηνείας καὶ τῆς θεολογικῆς διατυπώσεως¹, ἀλλὰ καὶ βαθεῖαι διαφοραὶ περὶ τὸ Δόγμα καὶ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ Δόγματος. Ὁ παρὼν διμερὴς ἐκκλησιαστικὸς Διάλογος, ὅστις θὰ εἶναι καρπὸς τῆς καταλλήλου καὶ ἀναγκαῖας θεολογικῆς προεργασίας, ἐλπίζομεν νὰ φέρῃ εἰς ἀντιπαράβολὴν τὰ συστήματα σκέψεως, διδασκαλίας καὶ ἐρμηνείας τῆς ἀποκεκαλυμμένης ἀληθείας, τὰ ὅποια ἐπεκράτησαν διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἐν τῇ Ἀνατολικῇ καὶ Δυτικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἡ ἀντιπαράβολὴ αὐτῶν, εὐχόμεθα, ὅπως ἀμβλύνῃ τὰς μεταξὺ αὐτῶν διαφοροποιήσεις, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ ὀρθὴ διάστασις τῆς πίστεως καὶ τῆς πράξεως τῆς ἀρχαίας ἀδιαίρετου Ἐκκλησίας, ὡς αὕτη ἀπεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ Κυρίου καὶ παρεδόθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τοὺς Ἀγίους Ἀποστόλους, διεδόθη ὑπ' αὐτῶν, ἡρμηνεύθη καὶ ἐκωδικοποιήθη διὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ ἔκτοτε ἀνοθεύτως φυλάσσεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς συγγράμμασι τῶν Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς πρώτης κυρίως χιλιετηρίδος.

Τὰ ἐκ τῆς ἀντιπαράβολῆς τῶν δύο διαφορετικῶν συστημάτων ἀναμενόμενα θεολογικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἀποτελέσματα δὲν θὰ περιορισθοῦν μόνον εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν δύο διαλεγομένων Ἐκκλησιῶν, ἀλλ' ἀντιθέτως θὰ ἐπεκταθῶσι πολὺ πέραν αὐτῆς. *Πράγματι!* Ἡ ἐκ τῆς ἀντιπαράβολῆς ταύτης διὰ τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου ἀναμενομένη συμφωνία θὰ συμ-

1. Περὶ τῆς θέσεως ταύτης τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἰδὲ Λόγον τοῦ Πάπα Ἰωάννου-Παύλου τοῦ Β' ἐκφωνηθέντα ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ ἐπὶ τῇ Θρονικῇ Ἑορτῇ, ἐν *Ἐπισκεψις*, Χ, 1979, ἀριθμ. 221, σσ. 14-15. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἰδὲ πλείονα ἐν Χρυσοστόμου-Γερασίμου ΖΑΦΕΙΡΗ, Μητροπολίτου Περιστερίου, *Ἐπὶ τῇ Παπικῇ Ἐπισκέψει εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον*, ἐν *Ἐκκλησία*, τ. LVII, 1980, σσ. 193-195, 217-220.

βάλη, φρονοῦμεν ταπεινῶς, εἰς τὴν ὅλην οἰκουμενικὴν κίνησιν προκαλοῦσα καὶ ἐρεθίζουσα τὰς προτεσταντικὰς ιδίως Ἐκκλησίας νὰ ἀγωνισθῶσι διὰ τὴν ἐπαναπόκτησιν τῶν ἀρχαιο-εκκλησιαστικο-κανονιστικῶν ἀρχῶν, τὰς ὁποίας αἱ ἐκ τῆς Μεταρρυθμίσεως προελθοῦσαι Ἐκκλησίαι αὐταὶ ἐν τῇ πορείᾳ αὐτῶν εἴτε ἀπέκρουσαν παντελῶς, εἴτε ἐνόθευσαν αὐτάς.

Πρὶν ἢ κατακλείσωμεν τὴν μελλοντολογίαν τοῦ διμεροῦς θεολογικοῦ Διαλόγου, κρίνομεν ἀπαραίτητον, ὅπως διὰ μίαν εἰσέτι φοράν ἐπαναλάβωμεν, ὅτι ἡ ἐπιτυχία τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος Διαλόγου καὶ τὸ μέλλον αὐτοῦ εἰδικῶς, ὡς ἐπίσης καὶ παντὸς ἐτέρου οἰκουμενικοῦ διαλόγου γενικῶς θὰ ἐξαρτηθῇ κυρίως καὶ πρωτίστως ἐκ τῆς συμφωνίας ἢ ἀσυμφωνίας εἰς τὴν περὶ Ἐκκλησίας διδασκαλίαν, ἥτις ἀποτελεῖ τὸ κεντρικώτερον, θεμελιωδέστερον, βασικώτερον, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ τὸ πολυπλοκώτερον, εὐαισθητικώτερον ἀντιλεγόμενον σημεῖον εἰς πᾶσαν ἐν γένει οἰκουμενικὴν συζήτησιν καὶ δραστηριότητα, εἰς πᾶσαν καθαρῶς ἐκκλησιαστικὴν ἀπόπειραν πρὸς ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, εἰς πᾶν εἶδος καθαρῶς θεολογικοῦ καὶ ἐκκλησιαστικοῦ Διαλόγου, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς πᾶσαν διαχριστιανικὴν δεοντολογίαν τόσον τοῦ παρελθόντος ὅσον καὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος¹. "Ο,τιδήποτε καὶ ἂν τυχὸν συμφωνηθῇ εἰς τὸν παρόντα Θεολογικὸν Διάλογον, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς πάντα ἕτερον διμερῆ ἢ πολυμερῆ Διάλογον, χωρὶς προηγουμένως νὰ ἔχη ἐπιλυθῇ τὸ ἐκκλησιολογικὸν θέμα, οὐδεμίαν ἀπολύτως ἀξίαν καὶ σημασίαν θὰ ἔχη αὐτὸ καθ' ἑαυτό, θὰ ἀποτελῇ δὲ ἐν παλαιόν, ζαρωμένον καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ἀπροσάρμοστον «ἐμβάλωμα», συναπτόμενον εἰς μίαν καινουργῇ, πολυτελῇ καὶ λάμπουσιν ἴσως ἐνδυμασίαν.

Κατακλείοντες τὴν ἀξιολόγησιν τοῦ ἔργου τῆς πρώτης Συνελεύσεως τῆς Μικτῆς Θεολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἐκφράζομεν τὴν εὐχὴν, ὅπως, παρὰ τοὺς δισταγμοὺς καὶ τὰς ἀντιρρήσεις ὠρισμένων Ὁρθοδόξων καὶ Ρωμαιοκαθο-

1. Τὴν σημασίαν, ἀξίαν, σπουδαιότητα καὶ βαρύτητα τῆς Ἐκκλησιολογίας διὰ τὴν ἐπιτυχὴ ἔκβασιν τοῦ Θεολογικοῦ Διαλόγου εἶχεν ἤδη, ἐν ὀνόματι ὁλοκλήρου τῆς κατ' Ἀνατολὰς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, τονίσει ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης Δημήτριος Α' ἐν τῇ πρὸς τὸν Καρδινάλιον Ἰωάννην Βίλλεμπραντς προσφωνήσει του ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἐπισκέψεως τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας (23 Νοεμβρίου 1973): «ἅπασαι αἱ ἐφεξῆς παγκαθολικαὶ καὶ πανορθόδοξοι συναντήσεις, διάλογοι καὶ διαβουλεύσεις, ὑπεγράμμισεν ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, «ἔσονται ἐπὶ τῶν ἀκολουθῶν θεμελιωδῶν βάσεων: α) Ἡ ὑπάτι ἀuthεντία τῆς Μίας, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας καίτι ἐπὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῆς Καθόλου Ἐκκλησίας, β) Οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν τῶν ἐπισκόπων ἐν τῇ Καθολικῇ ταύτῃ Ἐκκλησίᾳ κέκτηται ἐξουσίαν ἢ δικαίωμα ἢ κανονικῶς ὑπαγορευόμενον δίκαιον ἐφ' οἷσδ' ἡτινος ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας, ἄνευ τῆς τοῦ ἐτέρου οἰκείας κανονικῆς βουλήσεως καὶ συγκαταθέσεως... οὐδεὶς ἐν τῇ χριστιανοσύνῃ ἐπίσκοπος κέκτηται προνόμιον, θεῖον ἢ ἀνθρώπινον, παγκοσμιότητος ἐπὶ τῆς Μιάς, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας...» (Ἐ π ἰ σ κ ε ψ ι ε, τ. IV, 1973, ἀρ. 90, σσ. 18-19).

λικῶν περὶ τῆς ἐν γένει σκοπιμότητος τοῦ Διαλόγου, ὥς καὶ παρὰ τὰς ἀτυχεῖς καταστάσεις, αἱ ὁποῖαι δρῶσι καταλυτικῶς, βλάπτουσιν ἠθικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς καὶ δηλητηριάζουσι τὸ κλῆμα τῆς ἀμοιβαίας ἐμπιστοσύνης, ὁ παρὼν Διάλογος, ὅστις ἀποτελεῖ σταθμὸν πρώτου μεγέθους εἰς τὴν οἰκουμένην κίνησιν εἰδικῶς καὶ εἰς τὴν νεωτέραν παγκόσμιον ἱστορίαν γενικώτερον, καταλήξῃ εἰς θετικὰ συμπεράσματα, εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ διαψευσθῶσιν αἱ χρησταὶ προσδοκίαι τῆς ἀγωνιούσης σήμερον καὶ πολλαχῶς βαλλομένης Χριστιανοσύνης τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως, τῆς ὁποίας τὰ μέλη «ὡς τέκνα φωτὸς καὶ ἀληθείας » καλοῦνται νὰ ἀποφεύγωσι «τὸν μερισμὸν τῆς ἐνότητος»¹.

(Συνεχίζεται)

1. Ἰδὲ ἸΓΝΑΤΙΟΥ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ, Ἐπιστολὴ πρὸς Φιλαδελφεῖς, II (ΒΕΠ, τ. II, σ. 307, 1-2).